Osmanlıca®

Eğitim ve Kültür Dergisi

osmanlicadergi.com
@osmanlicadergi

2019 OCAK
1440 Rebîu'l-âhir - Cemâziye'l-evvel
07. YIL **65.** SAYI
10₺ 7€

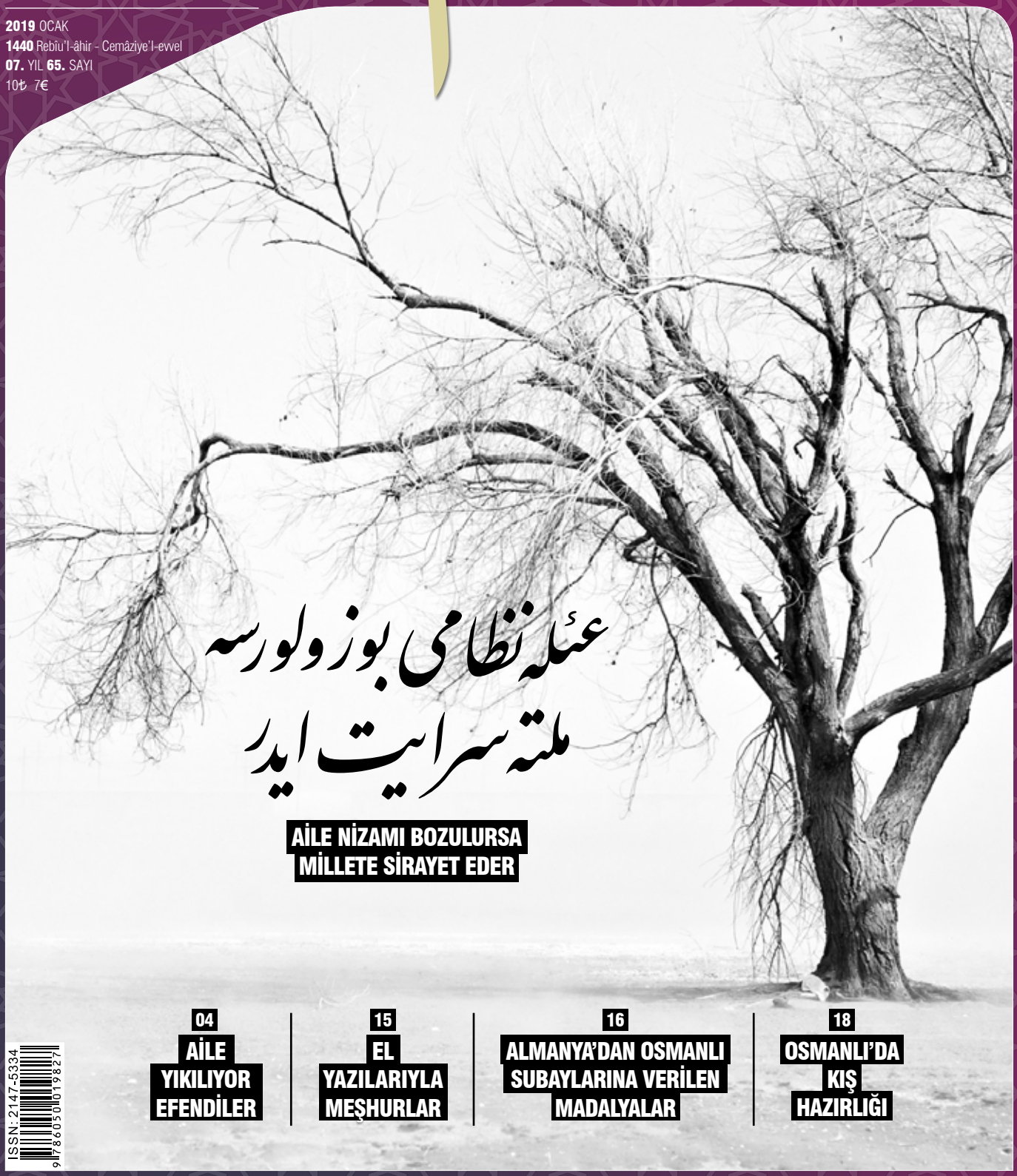

عئله نظامی بوزولورسه
ملته سرایت ایدر

AİLE NİZAMI BOZULURSA MİLLETE SİRAYET EDER

04 AİLE YIKILIYOR EFENDİLER

15 EL YAZILARIYLA MEŞHURLAR

16 ALMANYA'DAN OSMANLI SUBAYLARINA VERİLEN MADALYALAR

18 OSMANLI'DA KIŞ HAZIRLIĞI

ISSN: 2147-5334

OKUMA ANAHTARI

Aşağıdaki tabloyu dikkatlice incelediğinizde dergideki metinleri rahatlıkla okuyabilirsiniz.

Osmanlıca Eğitim ve Kültür Dergisi

HARFLERİ TANIYALIM

ذ	د	خ	ح	چ	ج	ث	ت	پ	ب	ا	Matbu hatlı harfler
ذ	د	غ	ع	ڿ	ڠ	ث	ت	پ	ب	ا	Rik'a hatlı harfler
Zel	Dal	Hı	Ha	Çe	Cim	Se	Te	Pe	Be	Elif	Okunuşları

غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ژ	ز	ر	Matbu hatlı harfler
غ	ع	ظ	ط	ضـ	ص	شـ	س	ژ	ز	ر	Rik'a hatlı harfler
Gayın	Ayın	Zı	Tı	Dat	Sad	Şın	Sin	Je	Ze	Ra	Okunuşları

ى	ه	و	ن	م	ل	ڵ	گ	ك	ق	ف	Matbu hatlı harfler
ى	ه	و	نـ	م	ل	ڵ	گ	ك	قـ	ف	Rik'a hatlı harfler
Ye	He	Vav	Nun	Mim	Lam	Nef	Gef	Kef	Kaf	Fe	Okunuşları

Kırmızı renkli harfler Türkçe asıllı kelimelerde kullanılmaz. Mor renkli harfler, Farsçadan, yeşil renkli "Nef" harfi Türkçeden gelmiştir.

Osmanlıcada bulunup da Kur'ân harflerinde olmayan harfler de vardır. Bu harfler şunlardır:

ڤ	گ	ژ	چ	پ

Yuvarlak içine alınan "Şın", "Dad", "Kaf" ve "Nun" harflerinin noktaları, el yazısında harfin sonuna kuyruk olarak eklenir.

نـ	قـ	صـ	سـ

Rik'a hattında iki noktalar çizgi (-), üç noktalı harfler ise takke (^) ile gösterilir.

ڠ	ث	ت	پ

Not: Türkçeden gelen "**nef**"in haricindeki **siyah** renkli harfler Kur'ân alfâbesinden, pembe renkliler ise Farsçadan gelmiştir.

Not: Kelime içerisinde harflerin başlarındaki ses kullanılır.

OKUTUCU HARFLER

"a, e" sesleriyle okutur	ه	"a" sesiyle okutur	ا
"ı, i" sesleriyle okutur	ى	"o, ö, u, ü" sesleriyle okutur	و

Not: Okutucu harfler normal harf olarak da kullanılabilir.

Not: Elif harfi üzerinde (أ) hemze "e" sesiyle, (آ) med "a" sesisyle okutur. Harfin önünde okutucu bir harf yoksa bir önceki sese birleştirilir.

HE OKUTUCUSUNUN "A" SESİYLE OKUTTUĞU YERLER

"He" okutucusu, kelime içindeki kalın harf ve kalın sesli uyumuna göre, isimlerde, mastarlarda ve eklerde "a" sesiyle okuttuğu yerler vardır. Fiillerdeki "a" sesi ikinci şahsın emir ve nehiy kipinde kullanıldığından "he" okutucusuyla değil, "elif" okutucusuyla yazılır. Dolayısıyla bir kelimenin mastar mı, emir mi olduğu daha ilk bakışta anlaşılabilir.

İSİM	باغله BAĞLA (İLE)	يايمه YAPMA (MASDAR)
FİİL	باغلا BAĞLA	يايما YAPMA (NEHİY)

KALIN VE İNCE KARŞILIĞI OLAN HARFLER

Osmanlıcada okutucu harflerden (و) okutucusunun "o-ö-u-ü" olmak üzere dört sesi karşıladığını görürsünüz. Bu ilk bakışta -normal olarak- bir zorluk gibi gözükmektedir. Fakat bazı hususları bilmek kaydıyla zorluk gibi gözüken bu durum ortadan kalkmaktadır. Bu konu için aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

Osmanlıcada kullanılan Türkçe kelimelerde aynı sesi ifade etmekle birlikte birisi kalın, diğeri ince sesleri ifade eden toplamda on iki aded harf vardır. Bu harfler şunlardır:

	K sesi için	T sesi için	D sesi için	S sesi için	Ğ sesi için	H sesi için
KALIN	ق	ط	ط	ص	غ	خ
İNCE	ك	ت	د	س	گ	ه

Yukarıda verdiğimiz bilginin bize faydası nedir?

Bu on iki harften her hangi birisi bir kelimede geldiğinde, mesela "vav" harfi için söylersek, okutucu harf olarak karşıladığı dört sesten ikisini hemen elemiş oluyoruz. Yani kelimenin içerisinde bu on iki harfin kalın olanlarından bir harf gelmişse, (ö ve ü) sesleri; ince harflerinden birisi gelmişse (o ve u) sesleriyle okumayacağımızı hemen anlayabiliriz. Dolayısıyla diğer iki sesten birisiyle okuyabiliriz.

KALIN O ve U	طوق TOK	خوش HOŞ
İNCE Ö ve Ü	تور TÜR	اوگون ÖĞÜN

SİYAK-SİBAK MESELESİ

Peki, kalınlık ve inceliğine göre iki sesi elediğimiz halde geriye kalan seslerden ikisiyle de okunabilecek bir durum olursa ne olacak?

Mesela: Yüz lira. Bugün yüzmeye gideceğim. Yüzüm yanmış. Aynı durum, Osmanlıcadaki bazı kelimeler için de geçerlidir. Mesela bazı kelimelerin yazılışları aynıdır, fakat farklı okunurlar.

كوچ	كول	صوص	قويو
Göç	Göl	Sos	Koyu
Güç	Gül -Mek	Sus	Kuyu

بوايش چوق كوچ	كول صوغوق
Bu iş çok güç	Göl soğuk
گوچ وار اوزاغه	گولمك كوزل
Göç var uzağa	Gülmek güzel

Aşağıdaki tabloya bakıldığında ise, durum biraz daha farklı ve karmaşık gözükebilir. Burada da yine kelimenin cümle içindeki kullanılışına bakılır ve ona göre okunur.

بول	بول	بول	بول
Bül-ten	Bul	Böl	Bol

اكمگی بول ده وير
Ekmeği böl de ver
قيرميزی بولتنله آرانيور
Kırmızı bültenle aranıyor
بول كيچه لوقانطه سی
Bol kepçe lokantası
آرايان بولور
Arayan bulur

Görüntülü ve sesli eğitim materyalleri ve daha detaylı eğitim için osmanlicaegitim.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

FİHRİST

Osmanlıca® Eğitim ve Kültür Dergisi

BAŞ MUHARRİR 03

Sağdan Sola

OKUMA METİNLERİ 04

Aile Yıkılıyor Efendiler | Aile Sinesinde Kadın ve Erkek | Müslümanlarda Aile Hayatı | Asri Aile

KELİMELERİN KÖKENLERİNE YOLCULUK 13

EL YAZILARIYLA MEŞHURLAR 15

BİLİYOR MUYDUNUZ? 16

Almanya'dan Osmanlı Subaylarına Verilen Madalyalar

BELGE OKUMALARI 18

Osmanlı'da Kış Hazırlığı

HÜSN-İ HAT ÇALIŞMALARI 28

"Lamelif" Harfi

OSMANLICA YAZABİLİYORUM 29

Yazı Alıştırmaları: "Sen Sordun Ben de Söyleyim"

OSMANLI TIBBINDAN 30

Alametler

KİTÂBE OKUMALARI 32

Çeşme Kitabesi / Ömerli | Mezar Taşı

OSMANLIDAN YEMEK TARİFLERİ 34

Ekşili Çorba | Kuş Kebabı | Adi Pirinç Pilavı | Höşmerim

TARİHTEN NOTLAR 36

Saksağan ile Maymun | Çiftlik Müste'ciri ile Uşağı | Yolcularla Köpekler

OSMANLICA ÖDÜLLÜ BULMACA 40

Yıl: 07 / Sayı: 65
OCAK 2019
Rebîu'l-âhir - Cemâziye'l-evvel 1440
ISSN: 2147-5334
osmanlicadergi.com
@osmanlicadergi

SÜEDA
Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş. Adına İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
METİN UÇAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
A. MUHYİDDİN UZUN

Danışma Kurulu
AHMED SEMİZ
PROF. DR. ÖMER İŞBİLİR
YRD. DOÇ. DR. YUSUF BİLEN
DOÇ. DR. TURGUT KOÇOĞLU
YRD. DOÇ. DR. HÜSREV AKIN

Yayın Koordinatörü
İBRAHİM KARABOĞA

Hukuk Müşâviri
Av. HAKKI AYGÜN

Tashih
AHMET BEYPAZAR

Grafik Tasarım
ERDEM KÖYMEN

Sosyal Medya
OSMAN GAZALİ ÇAKMAK

Teknik Destek
ADEM KILIÇ

Abone ve Dağıtım Servisi
Tel: 0.212 671 51 80
Gsm: 0.530 148 63 83
info@sueda.com.tr

Abonelik Şartları
Tek dergi ücreti: 10₺
Abonelik ücreti: 100₺
Kargo ile abonelik ücreti: 130₺
Yurtdışı abonelik ücreti: 270₺

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş
PTT Hesap No: 6391849
Kuveyt Türk IBAN:
TR82 0020 5000 0068 3301 0000 01
AlbarakaTürk IBAN:
TR53 0020 3000 0211 3660 0000 01

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş

Baskı Yeri
Hayrât Neşriyat Matbaa Tesisleri/Isparta
0.246 259 43 33

Dergimiz **Türkiye Dergiler Birliği (TÜRDEB)** Üyesidir

Osmanlıca
Eğitim ve Kültür Dergisi

اُوسچولی آدیملره پورو

"Ölçülü adımlarla yürü…"
–İmam Gazali–

BAŞ MUHARRİR

METİN UÇAR editor@osmanlicadergi.com @msserdengecti

SAĞDAN SOLA

Miladi yeni bir senenin başından tekrar herkese merhabalar efendim!

Dergiyi elinize aldığınızda farkı görmüş olmanız kaçınılmazdı. Süreç içerisinde gelen teklifler yekûn teşkil etmeye başlayınca, biz de hep beraber ilk basamağı geçtiğimizi düşünerek, yazının da fıtratına uygun olması hasebiyle dergiyi sağdan sola çalıştık. Bundan böyle şekl-i hazır üzere sizlerle buluşacağız.

Belge okuma bölümünde de bir değişiklik yaptık. Konu bütünlüğü içerisinde kalemleri (kurumları) dolaşan belgeleri hem yazısı, hem konusu, hem diplomatik ilişkileri, hem de kullanılan kelimelerin dönemine mahsus ve mutabık manalarıyla çalıştık. Ta ki sadece okumaya değil, tarihi bütünlük içerisinde birkaç şeye birlikte intikal ve intibak edebilelim.

Diğer taraftan, okuma metinleri bölümünde aileye temas ettik. Her gün daha konuşur olduğumuz ve çözüm bulunmazsa daha büyük çıkmazlara gideceğimizi konuştuğumuz aileyi bir de Osmanlı son dönemleri gazete ve kitaplarından okumak istedik. Ne gördük? Bugün olduğu gibi o gün de ailemizi yıpratmak için hem içeride hem dışarıdan müdahalelerle çalışmalar yapıldığını müşahede ettik. Bu arada o dönemin o toplumda yetişerek gelmiş, tarihi bağlamda kesintinin yaşanmadığı velev ki örfi olsun toplumun dinamiklerini yansıtan ikazlara dikkatimizi çekmek de istedik.

Bilvesile tarihi belgelerle muhatap oldukça pek çok şeylerin tekerrür ettiğini de anlıyoruz. Bugün karşılaşılan durumların benzer şekilde önceki toplumlarda da cari olduğunu görüyoruz. İnsanın kendi ictimai gerçekliği içinde değerlendirilmesi gerektiğini, afaki müdahalelerin insanı ve içinde bulunduğu toplumu ne kadar yıprattığını fark ediyoruz.

Diğer bölümlerde de bazı değişiklikler yaptık. Bunları içeride fark edeceksiniz. Ki bunlardan birisi de –bunu söylemezsem içimde kalır- bulmaca bölümü oldu. Biraz zorlayıcı olabilir, fakat ben lezzet aldım, ümit ederim siz de beğenirsiniz.

Yeni dönemde de güzel çalışmalara hep beraber muhatap ve mazhar olmak ümidiyle selamette kalınız.

صاغدن صوله

میلادی یڭی بر سنه‌نڭ باشندن تكرار هركسه مرحبالر افندم!

دركی یی آلدیغمزده فرق كورمسه اوله‌ڭز قاهینیلمازدی. سوریچ ایچرسنده كلن تكلیفلر یكون تشكیل ایتمه‌یه باشلاینجه، بز ده هپ برابر ایلك باصامغی كچدیكمزی دوشونه‌رك، یازینڭ ده فطرتنه اویغون اولسی حسبیله دركی یی صاغدن صوله چالیشدق. بوندن بویله شكل حاضر اوزره سزلرله بولوشاجغز.

بلگه اوقومه بولومنده ده بر دگیشیكلك یاپدق. قونو بتونلكی ایچرسنده قلملری (قورومری) طولاشان بلگه‌لری هم یازیسی، هم قونوسی، هم دیپلوماتیك ایلیشكیلری، هم ده قوللانیلان كلمه‌لرڭ دونمنه مخصوص و مطابق معنالریله چالیشدق. تاكه ساده‌جه اوقومه‌یه دگل، تاریخی بتونلك ایچرسنده برقاچ شیئه برلكده انتقال و انطباق ایده‌بیله‌لم.

دیگر طرفدن، اوقومه متنلری بولومنده عائله‌یه تماس ایتدك. هر كون داها قونوشور اولدیغمز و هوزوم بولونمازسه داها بیوك هیقمازلره كیده‌جكمزی قونوشدیغمز عائله‌یی بر ده عثمانلی صونڭ دونملری غزته و كتابلرندن اوقومه ایسته‌دك. نه كوردك؟ بوكون اولدیغی كبی او كون ده عائله‌مزی پیراتمق ایچون ایچده هم ایچریده هم طیشاریدن مداخله‌لرله چالیشمه‌لر یاپیلدیغنی مشاهده ایتدك. بو آراده او دونمڭ او طوپلومده یتیشه‌رك كلمسه، تاریخی باغلامده كسینتینڭ یاشانمدیغی ولوكه عرفی اولسون طوپلومڭ دینامیكلرینی یانسیتان ایقاظلره دقتمزی چكمك ده ایسته‌دك.

بالوسیله تاریخی بلگه‌لرله مخاطب اولدقجه یك چوق شیلرڭ تكرر ایتدیگنی ده آكلییورز. بوكون قارشیلاشیلان طورومرڭ بزلر شكلده أوكه‌كی طوپلومرده ده جاری اولدیغنی كوریورز. انسانڭ كندی اجتماعی كرچكلكی ایچنده دگرلندیریلمسی كركدیگنی، آفاقی مداخله‌لرڭ انسانی و ایچنده بولوندیغی طوپلومی نه قدر پیراتدیغنی فرق ایدییورز.

دیگر بولومرده ده بعضه دگیشیكلكلر یاپدق. بونلری ایچریده فرق ایده‌جكسڭز. كه بونلردن بریسی ده بونی سویله‌مزسه‌م ایچمده قالیر، لبوله‌جه بولومی اولدی. براز زورلایجی اولابیلیر، فقط بن لذت آلدم، امید ایدرم سز ده بگنیرسڭز.

یڭی دونمده ده كوزل چالیشمه‌لره هپ برابر مخاطب و مظهر اولمق امیدیله سلامتده قالیڭز.

متین اوچار

Okuma Metinleri

Aile Yıkılıyor Efendiler

(سبیل الرشاد) جلد ٢٤ عدد ٦١٥

عائله یقیلیور افندیلر!

هر زمانده ، هر ملتده سفها بولنور . فقط بونلرك مضرتلری شخصلرینه منحصر قالیر؛ جمعیته ساری و حاکم اولماز. رذیلت فضیلته، سفاهت صلاحه غلبه چالدیغی کون آرتیق او جمعیت انقراض یولنی طوتمش اولور. ایشته بزم اك زیاده قورقدیغمز جهت بودر .

نه اولور ، او فلاکتلی زمانلر کلمه‌دن، یانغین صاچاقلری صارمه‌دن هیئت اجتماعیه‌یی تهدیدایدن بو منکراته قارشی بوتون مملکتك متفکرلری، بالخاصه مطبوعاتی مشترکاً ومتحداً برجهاد اجتماعیده بولونسه‌لر ... بکله‌یورز ، فنالق اطرافی قاپلاسون ، عائله‌لرك تمللرینی صارصسون ، اوندن صوکره تداوی چاره‌لری آرایه‌لم . مرض اساسلی صورتده محیط اجتماعیده یرلشمه‌دن کوکندن ازاله‌سنه چالیشسه‌ق دها أیی اولمازمی؟ بزم هنوز مملکتمزه نقل ایتمه‌یه چالیشدیغمز غربك امراض اجتماعیه‌سی اوراده آرتیق دورهٔ تخریبه‌سنی اکمال ایتمش ، شیمدی غربك بوتون عقلی باشنده اولانلری او مرضلرك دفعیله مشغول اولویورلر .

Her zaman, her millette süfeha (müsrifçesine zevk ve sefaya düşkün olanlar) bulunur. Fakat bunların mazarratları (zararları) şahıslarına münhasır (mahsus) kalır; cemiyete sari (geçme, bulaşma) ve hakim olmaz. Rezilet (alçaklık) ve fazilet, sefahat salaha (iyileşmeye) galebe çaldığı gün artık o cemiyet inkıraz (çökme) yolunu tutmuş olur. İşte bizim en ziyade korktuğumuz cihet budur.

Ne olur, o felaketli zamanlar gelmeden, yangın saçakları sarmadan heyet-i ictimaiyyeyi (sosyal hayatı) tehdid eden bu münkerata (makbul olmayanlara) karşı bütün memleketin mütefekkirleri, bilhassa matbuatı (medyası) müştereken ve müttehiden (ortak) bir cihad-ı ictimaide (sosyal çalışmada) bulunsalar...

Bekliyoruz, fenalık etrafı kaplasın, ailelerin temellerini sarssın, ondan sonra tedavi çareleri arayalım. Maraz (hastalık) esaslı surette muhit-i ictimaide (sosyal hayatın her tarafında) yerleşmeden kökünden izalesine (ortadan kaldırılmasına) çalışsak daha iyi olmaz mı? Bizim henüz memleketimize nakletmeye çalıştığımız garbın (batının) emraz-ı ictimaiyyesi (toplumsal hastalığı) orada artık devre-i tahribiyesini (yıkım sürecini) ikmal etmiş (tamamlamış), şimdi garbın bütün aklı başında olanları o marazların (hastalıkların) def'iyle meşgul oluyor.

Aile Sinesinde Kadın ve Erkek

Fahreddin bin Rızaeddin, Aile Sinesinde Kadın ve Erkek, İstanbul, 1925

عائله تشكيل ايتمك مملكت تشكيل ايتمك قدر مهمدر . عائله‌نك
ادبى وسياسى حاللرينى كوزەل برصورتده قورمق : عائله دنيلن كوچوك
مملكتى اداره ايتمك ديمكدر .

عائله تشكيل ايتمك خصوصنده‌كى اساساتى بيلمك وحياتى‌ده او اساساته
تطبيق ايتمك يولنى دوشونمك ـ بالخاصه بز مسلمانلر ايچون ـ الك مهم
بر ايشدر .

زيرا عائله احوالى دوزكون اولماديغى وتربيه اصولنه بنا ايدلمديكى
تقديرده ، نه قدر بيوك اولورسه اولسون ، هيچ بر ملت دنياده
ياشاماز . ملتلرك شرفلرينى يوكسلتەجك شى مليونلر ايله عد ايديلن
عسكرلر ، دنيا جسامتنده اولان زرهليلر اولميوب بلكه بك آز وقتده
كورديكمز ياخود هيچ بر وقت نظر اعتباره آلماديغمز «عائله» لردر .
عائله‌نك نظامى اولمازسه وياخود انتظامى بوزولورسه فنا اثرى بوتون

Aile teşkil etmek, memleket teşkil etmek kadar müşkildir. Ailenin edebi ve siyasi hallerini güzel bir surette kurmak: aile denilen küçük memleketi idare etmek demektir.

Aile teşkil etmek hususundaki esasatı bilmek ve hayatı da o esasata tatbik etmek yolunu düşünmek –bilhassa biz Müslümanlar için- en mühim bir iştir.

ملته سرایت ایدر : فضیلت یرینه رذالت ، ترقی یرینه تدنی تمل آثار .
معرفتلی ملتلر فائدهلی صنعتلره ایکی أل ایله صارلدقلری حالده
بزلرده الك لزوملی هنرلره اولسون اعتبار ایدلمدیکی ؛ روسلرك ادیبلری
کندی ملتلرینی مسکرات ایچمکدن وقمار اویناملقدن منع ایتمك ایچون
صویه دوشمش چوجوغنی قورتارمغه اوغراشان بابا کبی غیرت
ایتدکلری حالده بزلرده بك چوق ادیبلرك بو حاله کندیلری مبتلا
اولدقلری؛ مدنی قوملرده الك عادی کیمسهلرك خانهلری تربیه واخلاق
درسلری ویریلهجك درسخانهلر اولدیغی حالده بزلرده اوك صفده
طوران معتبر فاملیالر ، مدنیتی ، مدنی قوملرك حیات وتلبسلرینه
ایمرنمکدن باشقا بر شی بیلمیوب مایمون کبی تقلید ایتدکاری [۱] ؛
عالملری حقیقی علملری اوکرهنوب طوردقلری حالده بك چوق درسعا-
ملریمزك درسلری سفسطهدن باشقا بر شی اولمادیغی؛ منلالرك اسه سفسطه ایله
وقت کچیردکاری ویاخود لقلقه ایله اوطوردقلری [۲] ؛ عبادتخانهلرمز ویران
قالدقلری حالده سفاهتخانهلریمزك هر ملتکیندن فضله معمور
اولدقلری ؛ طول قالمش قادینلره ، اختیارلایوب عاجز قالمش ضعیفلره
معاونت ایتمك ، پدر ووالدهدن یتیم قالمش چوجوقلره هنر اوکرهتمك
ایچون معلملره پاره ویرلمدیکی حالده معصوم دلیقانلیلریمزی آولایان

Zira aile ahvali düzgün olmadığı ve terbiye usulüne bina edilmediği takdirde, ne kadar büyük olursa olsun, hiçbir millet dünyada yaşamaz. Milletlerin şereflerini yükseltecek şey milyonlar ile addedilen askerler, dünya cesametinde olan zırhlılar olmayıp; belki pek az vakitte gördüğümüz yahut hiçbir vakit nazar-ı itibara almadığımız ailelerdir. **Ailenin nizamı olmazsa veyahut intizamı bozulursa fena eseri bütün millete sirayet eder: fazilet yerine rezalet, terakki yerine tedenni temel atar.**

Marifetli milletler faydalı sanat-

فاحشه‌لره بول بول پاره‌لر احسان ایدلدیکی وبو کبی فنالقلرمزك سببی
نه‌در ؟ . . . بوسؤاله ویریله‌جك جواب : « بونلرك سببی، عائله‌لرمزك
احوالنك بوزوق اولمسندندر » دیمکدن عبارتدر .

عائله احوالنی دوزه‌لتمك ویاخود دوزکون حالنده دوام ایتدیرمك
الك لزوملی برایش اولدیغندن دنیانك الك بویوك فیلسوفلری وهرملتك
مشهور عالملری عمرلرینك قیمتلی ساعتلرینی بوخصوصه صرف ایتمکده‌درلر .

عائله‌لری اصلاح ایتمك یولنی وتربیه اصولنی بیان ایدن کتاب پك

[١] هرکون بیك بر قیافتله یوزینی کوزینی بویایوب عالمك مسخره‌سی اولانلرکبی ..
ق . ن

[٢] فاتح، شهزاده باشی، بایزیده، آیاصوفیه ایله کوشه‌یه بوجاغه صیقیشان محلاتده‌کی قهوه‌لرده وطوران خواجه نامی آلتنده‌کی صوفته‌لرکبی ...

lara iki el ile sarıldıkları halde bizlerde en lüzumlu hünerlere olsun itibar edilmediği; Rusların edibleri kendi milletlerini müskirat içmekten ve kumar oynamaktan men etmek için suya düşmüş çocuğunu kurtarmaya uğraşan baba gibi gayret ettikleri halde, bizlerde pek çok ediblerin bu hale kendileri mübtela oldukları; medeni kavimlerde en adi kimselerin haneleri terbiye ve ahlak dersleri verilecek dershaneler olduğu halde, bizlerde ön safta duran muteber familyalar, medeniyeti, medeni kavimlerin hayat ve telebbüslerine imrenmekten

چوق ایسه‌ده [٠] بوکا اولان احتیاجی‌ده قلمله یازوب بیلدیرمك صوك
درجه کوجدر. هر آدام باشنه بر رساله یازیلیرسه ینه چوق کورولمز .
عائله اصلاحی حقنده یازیلان رساله‌لردن چوقلرینی اوقودیغم کبی
عالی فکرلی عالملر قلمندن دوکولمش اینجولردن‌ده قوتم یتدیکی قدرینی
آلمش ایدم . سلفلر اثرینی خلفلره براقمقده واسطه اولمق امیدیله اشبو
رساله‌یی یازدم. علم وعمل عاشقلری بلکه اوقومق زحمتنه مساوی اوله‌جق
قادار استفاده ایده‌بیلیرلر ظننده‌یم.

رضاءالدین بن فخرالدین

---

başka bir şey bilmeyip maymun gibi taklit ettikleri;[1] alimleri hakiki ilimleri öğretip durdukları halde pek çok dersiâmlarımızın dersleri safsatadan başka bir şey olmadığı; mollaların ise safsata ile vakit geçirdikleri veyahut laklaka ile oturdukları;[2] ibadethanelerimiz viran kaldıkları halde, sefahethanelerimizin her milletinkinden fazla mamur oldukları; dul kalmış kadınlara, ihtiyarlayıp aciz kalmış zayıflara muavenet etmek, peder ve valideden yetim kalmış çocuklara hüner öğretmek için muallimlere para verilmediği halde, masum delikanlılarımızı avlayan fahişelere bol bol paralar ihsan edildiği ve bu gibi fenalıklarımızın sebebi nedir? Bu suale verilecek cevap: **"Bunların sebebi, ailelerimizin ahvalinin bozuk olmasındandır"** demekten ibarettir.

Aile ahvalini düzeltmek veyahut düzgün halde devam ettirmek en lüzumlu bir iş olduğundan, dünyanın en büyük feylesofları ve her milletin meşhur alimleri ömürlerinin kıymetli saatlerini bu hususa sarf etmektedirler.

Aileleri ıslah etmek yolunu ve terbiye usulünü beyan eden kitap pek çok ise de buna olan ihtiyacı da kalemle yazıp bildirmek son derece güçtür. Her adam başına bir risale yazılırsa yine çok görülmez.

Aile ıslahı hakkında yazılan risalelerden çoklarını okuduğum gibi, âli fikirli alimler kaleminden dökülmüş incilerden de kuvvetim yettiği kadarını almış idim. Selefler eserini haleflere bırakmakta vasıta olmak ümidiyle işbu risaleyi yazdım. İlim ve amel aşıkları belki okumak zahmetine müsavi olacak kadar istifade edebilirler zannındayım.

Rızaeddin bin Fahreddin

1. Her gün bin bir kıyafetle yüzünü gözünü boyayıp alemin maskarası olanlar gibi...
2. Fatih, Şehzadebaşı, Bayezid, Ayasofya ile köşeye bucağa sıkışan mahallatdaki kahvelerde oturan hoca namı altındaki softalar gibi...

Müslümanlarda Aile Hayatı

Beyanü'l-Hak Mecmuası, c. 3, 23 Receb 1328

مسلمانلرده عائله حیاتی

اوروپانی اوزاقدن طویانلر ، اوروپانك نه‌دیمك اولدیغنی بیلمدكلری جهتله اوروپانك بتون معناسیله بر جنت‌اولدیغنی ظن ایدرلر. هرایلكی، هروارلغی اوراده بیلیرلر حالبوكه اوروپا ممالكی كرك ایچنده‌كی زنكینلر كرك خارجدن بش‌اون كون‌ذوق وصفاده‌بولنمق ایچون كمرینی طولدیره‌رق كیدنلر ایچون كوزل بر اكلنجه یریدر . دیكر طرفده اورته حالیلر ، عمله‌كروهی ایچون اوروپا ممالكی دیه بیلیرمكه بتون معناسیله بر انسان جهنمیدر جهنمده حضور وراحت وارایسه بوقسم خلق ایچونده اوروپاده‌لذت راحت‌تصور اولنه‌بیلیر . بن اوروپایه اغاچ قاشیق تجارتیله برچوق كره‌لر كیتمشم متعدد سركیلرده بولنمشم اولدقجه اوروپانك مختلف ممالكنه وقوف پیدا ایتمشم نسبتله استقهوم وجنواره بر از استراحته مالك. هله‌پارس اهالیسی‌بسبتون طرز معیشتلری بزم‌مسلمانلرك طرز معیشتنه اویماز اورته واینكین حالیلر پارس وجوارنده بر استبداد مال ، احتكار كابوسی التنده ازیلكده وبوصورتله كیتدكجه تزاید ایدن سوسیالیستلر او راحت كزن زنكینلرك مالارینه غیر مشروع بركوز آتمقده‌درلر .

اوته‌دنبری اهل اسلامده طرز حیات ومعیشت ، اوروپا طرز حیات ومعیشتنه بكزمز بر حالده دوام ایتدیكندن كندی كوره‌نكلریمزی اوروپاده كورمیانلر بوحیات ملیه‌یی بر اعتیاد ملی، فقط تعصبدن متولد بر

Avrupa'yı uzaktan duyanlar, Avrupa'nın ne demek olduğunu bilmedikleri cihetle Avrupa'nın bütün manasıyla bir cennet olduğunu zannederler. Her iyiliği, her varlığı orada bilirler. Hâlbuki Avrupa memaliki (ülkeleri) gerek içindeki zenginler gerek hariçten beş on gün zevk ve sefa bulunmak için kemerini (cebini) doldurarak gidenler için güzel bir eğlence yeridir. Diğer tarafta orta halliler, amele güruhu için Avrupa memaliki diyebilirim ki bütün manasıyla bir insan cehennemidir. Cehennemde huzur ve rahat var ise, bu kısım halk için de Avrupa'da lezzet-i rahat tasavvur olunabilir. Ben Avrupa'ya ağaç kaşık ticaretiyle birçok kereler gitmişim, müteaddid sergilerde bulunmuşum, oldukça Avrupa'nın muhtelif memalikine vukuf peyda etmişim (oraları iyi bilirim). Ahalisi büsbütün tarz-ı maişetleri (hayat tarzları) bizim Müslümanların tarz-ı maişetine uymaz. Orta ve ingin halliler Paris ve civarında bir istibdad-ı mal, ihtikâr (vurgunculuk) kâbusu altında ezilmekte ve bu suretle gittikçe tezayüd eden (artan) sosyalistler, o rahat gezen zenginlerin mallarına gayr-i meşru bir göz atmaktadırlar.

Öteden beri ehl-i İslam'da tarz-ı hayat ve maişet, Avrupa tarz-ı hayat ve maişe-

tine benzemez bir halde devam ettiğinden, kendi göreneklerimizi Avrupa'da görmeyenler bu hayat-ı milliyeyi bir itiyad-ı milli, fakat taassubdan (tutuculuktan) mütevellid (doğan) bir hayat olarak telakki ediyorlar. Son zamanlarda Avrupa'da, adeta kadınlarla erkeklerin arasında fıtraten bir fark olmadığı iddiasıyla, her erkek kadınların ve her kadın erkeklerin gördüğü işi görebilmek ve kadınlar erkeklerden geri kalmamak daiyesinde (arzusunda) uğraşan birçok kadın olduğu gibi, bu sınıf kadınları alkışlayan erkekler de az değildir. Bu esasa binaen tarz-ı hayat ve mesaimiz Avrupa tarz-ı maişetine benzememelidir. İddiasında ısrar edenler her şeyi körü körüne Avrupa'da görür ise iyi, görmez ise fenalıkla ithamdan geri kalmıyorlar. Avrupa tarz-ı hayatı bizim tarz-ı hayatımızdan taban tabana zıttır. Avrupalılar, gerçi bir hayat-ı ictimaiyeye malik iseler de hayat-ı aileden cidden mahrumdurlar diyebilirim. Kanun-u fıtrat bir kere düşünülürse, göz önüne getirilir ise, bir sa'y-ı ihtiyari mecburiyetinde bulunan ne kadar zî ruh var ise, kâffesi aile hayatı hususunda, fıtraten taksim-i amal kaidesine riayet ettikleri görülür. Taksim-i amal kaidesinin insanlara ne kadar lazım olduğunu son asır-ı medeniyet bize pek güzel ifham ediyor (anlatıyor). Açık denizlerin dağlar gibi dalgalarına tahammül gösteren sefainin (gemilerin) ne bir kimsenin, ne de bir meslekte mütehassıs (uzman) birçok kimsenin himmetleriyle meydana gelemeyeceği pek aşikârdır. O koca kûh ahenin (dağ gibi büyük, demir gibi sağlam) taksim-i mesai ve amal (iş ve faaliyet paylaşımı) sayesinde her bir parçası bir mütehassıs elinden çıkarak az vakitte meydana geliyor. İşte insanlar bu büyük işlerde taksim-i amalden nasıl istifade ederlerse, en küçük işlerinde bile taksim-i mesaiye muhtaçtırlar. Vakıa Avrupalılar bütün aile erkânı çalışır, kazanır. Fakat aile maişeti hususunda erkeğe düşen vazifenin ayrı, kadına düşen vazifenin ayrı olduğunu takdir etmiyor. Bir aile erkânı gündüz sa'y ve amel arkasında koşar, akşam olduğu gibi ilticagahları behemehâl ya bir apartmandır yahut

حیات اوله‌رق تلقی ایدییورلر صوك زمانلرده اوروپاده
عادتا قادینلرله ارککلرك آره‌سنده فطرةً برفرق اولمدیغی
ادعاسیله هر ارکك قادینلرك وهرقادین ارککلرك کوردیکی
ایشی کوره‌بیلمك و قادینلر ارککلردن کیرو قالمامق
داعیه‌سنده اوغراشان بر چوق قادین اولدیغی کبی
بو صنف قادینلری القیشلایان ارککلرده آز دکلدر .
بواساسه بناءً طرز حیات ومساعیمز اوروپاطرز معیشتنه
بکزه‌ملی‌در ادعاسنده اصرار ایدنلر هرشیئی کوری
کورینه اوروپاده کورور ایسه ایی ، کوره‌مز ایسه
فنالقله اتهامدن کیری قالمیورلر . اوروپا طرز حیاتی بزم
طرز حیاتمزه طبان طبانه ضددر . اوروپالیلر ، کرچه
بر حیات اجتماعیه‌یه مالك ایسه‌لرده حیات عائله‌دن جداً
محرومدرلر. دیه‌بیلیرم. قانون‌فطرت برکره‌دوشونیلیرسه
کوز اوکنه کتیریلیر ایسه بر سعی اختیاری مجبوریتنده
بولنان نه قدر ذی روح وار ایسه کافه‌سی عائله حیاتی
خصوصنده فطرةً تقسیم اعمال قاعده‌سنه رعایت ایتدکلری
کوریلیر. تقسیم اعمال قاعده‌سنك انسانلره نه قدر لازم
اولدیغنی صوك عصر مدنیت بزه پك کوزل افهام
ایدییور . آچیق دکزلرك طاغلر کبی طالغه‌لرینه تحمل
کوسترن سفائنك نه‌بر کیمسه‌نك، نه‌ده‌بر مسلکده متخصص
برچوق کیمسه‌نك همتلریله میدانه کله‌میه‌جکی پك اشکاردر
اوقوجه کوه آهنین تقسیم مساعی واعمال سایه‌سنده
هر بر پارچه‌سی بر متخصص الندن چیقارق از وقتده
میدانه کلیویرر. ایشته انسانلر بوبیوك ایشلرده تقسیم اعمالدن
نصل استفاده ایدرلرسه اك کوچك ایشلرنده بیله تقسیم
مساعی‌یه محتاجدرلر . واقعا آوروپالیلر بتون عائله ارکانی
چالیشیر قزانیر . فقط عائله معیشتی خصوصنده ارککه

دوشن وظیفه‌نك آیری ، قادینه دوشن وظیفه‌نك آیری اولدیغنی تقدیر ایتمیور . بر عائله ارکانی کوندوز سعی وعمل آرقه‌سنده قوشار اقشام اولدیغی کبی التجا کاهلری بهم حال یابر آپارتماندر ، یاخود بر لوقنطه‌در . بوعمومی سفره‌لرده نه یدکلرینی ، نه ایچدکلرینی بیلمیه‌رك بر کره قارینلرینی طویوردیلرمی ؟ ینه التجا کاهلری بهم حال یا بر غازینو یاخود بر تیاترودر . بو اکلنجه خانه‌لرده کیجه‌نك نصفندن زیاده‌سنی کچیرنجه کوندوز چالیشمقله کیجه‌ده بویله اکلنجه ایله اوغراشان وجود بر استراحته شدتله لزوم کوسترر بولزومه مبنی وار ایسه خانه‌لرینه یوقسه بر اوتل اوطه‌سنه جان آته‌رق اویومغه مجبور قالیرلر. بواویقوده بیتدیمی بالطبع ایرتسی کونك قوشلغنه چیقیلمش بولنیلور. ایش زمانی کلمش اولور . بتون کون ایچی قوشسز قفس کبی بوش قالان خانه‌لرنده طبیعی آغزه قویه‌جق برشیٔ بوله‌میه‌جقلر بر بارداق چای یاخود سود ایچه‌بیلمك ایچون هر حالده عائله‌جك سوقاغه فیرلامغه مجبور اولورلر . بوصورتله خانه‌لرندن چیقان عائله باش باشه ویره‌رك بر حسبحال یاپه‌مزلر بویله بر حال تمادی ایتدکجه عائله ارکانندن بر عائله حسی سونر ، محو اولور . بز بونلردن شویله‌جه عفیفانه برکون کچیرناری حقنده سویلیورزکه : بویله کیجه کوندوز چالیشمقله برابر هرنه‌ره‌ده بولنورلرسه مسافر کبی قالیرلر هیچ بر زمان استراحت نه‌در بیلمزلر . شاید مسئله‌نك رنکی دکشیرده ایش بر کره عائله‌جه سفاهته دوکیلیرایسه آرتق اوعائله‌دن راحت بکلمك سرابدن شراب اومغه بکزه‌دیکنی اونوتماملی‌در . نتیجه‌سنده او عائله‌دن یا مجتمعاً ویامنفرداً انتحاری بکله‌ملیدر .

مابعدی وار

قونیه‌لی احمد شوقی

bir lokantadır. Bu umumi sofralarda ne yediklerini, ne içtiklerini bilmeyerek bir kere karınlarını doyurdular mı yine iltica-gahları behemehâl ya bir gazino yahut bir tiyatrodur. Bu eğlence hanelerde gecenin nısfından ziyadesini geçirin-ce gündüz çalışmakla gece de böyle eğlence ile uğraşan vücut bir istirahate şiddetle lüzum gösterir. Bu lüzuma mebni var ise hanelerine yoksa bir otel odasına can atarak uyumaya mecbur kalırlar. Bu uyku da bitti mi bittabi ertesi günün kuşluğuna çıkılmış bulunulur. İş zamanı gelmiş olur. Bütün gün içi kuşsuz kafes gibi boş kalan hanelerinde tabii ağza koyacak bir şey bulamayacaklar. Bir bardak çay yahut süt içebilmek için her halde ailece sokağa fırlamaya mecbur olurlar. Bu suretle hanelerinden çıkan aile baş başa vererek bir hasbi-hal yapamazlar. Böyle bir hal temadi ettikçe aile erkânından bir aile hissi söner, mahvolur. Biz bunlardan şöylece afifane (temiz ve dürüst) bir gün geçi-renleri hakkında söylüyoruz ki: Böyle gece gündüz çalışmakla beraber her nerede bulunurlarsa misafir gibi kalırlar. Hiç bir zaman istirahat nedir bilmezler. Şayet meselenin rengi değişir de iş bir kere ailece sefahate dökülür ise, artık o aileden rahat beklemek seraptan şarap ummaya benzediğini unutmamalıdır. Neticesinde o aileden ya müctemian (hep birden) veya münferiden (fert fert) intiharı beklemelidir.

Maba'di var.
Konyalı Ahmet Şevki

Asri Aile

|Osman Yüksel Serdengeçti|

عصریلك نه دیمكدر آڭلامه‌سی براز زور
ایچ یوزینی أوگرنمك ایسترسه‌ڭ كل بڭا صور
دقّتلی باق كورورسڭ نه قدر ترسنه ایش
اوچورومه سوروكلر جمعیتی بو كیدیش

اوتوز ییلدر كزرم محیطی آدیم آدیم
هر انقلاب دورنده بر ترقّی آرادم
یازیقكه راستلامدم چوق غیرت ایتدمسه ده
بزده‌كی عصریلگی كورمدم هیچ كیمسه‌ده

بر حسبیخال ایده‌لم بن سڭا آلایم
بو چوق مهم یاره‌یی دشه‌یم قاناتایم
براز داها كچرسه جان أوینه كیره‌جك
عصریلك دینن آفت بنیه‌ڭی كمیره‌جك

Asrilik ne demektir anlaması biraz zor
İç yüzünü öğrenmek istersen gel bana sor
Dikkatli bak görürsün ne kadar tersine iş
Uçuruma sürükler cemiyeti bu gidiş

Otuz yıldır gezerim muhiti adım adım
Her inkılap devrinde bir terakki aradım
Yazık ki rastlamadım çok gayret ettimse de
Bizdeki asriliği görmedim hiç kimsede

Bir hasbihal edelim ben sana alayım
Bu çok mühim yarayı deşeyim kanatayım
Biraz daha geçerse can evine girecek
Asrilik denen afet bünyeni kemirecek

كلمه‌لرك كوكنه‌ينه يولجيلق

Kelimelerin Kökenlerine Yolculuk

| Dr. Mirza Ayhan İnak |

سوكيلى دوستلر، يڭى سنه‌نڭ بو ايلك صاييسنده عربجه‌دن ديلمزه كچمش، عين كوكدن توره‌ين كلمه‌لر أوزرنده طوراجغز. كونمزده هيچ يانجيلق حسّ ايتمدن قوللانديغمز برچوق عربجه كلمه، خنچره‌مزده شكللنوب ديلمزه يرلشمشدر. اجداديمزڭ اسلاميته كيرمسيله برلكده داها ايلك دونملردن اعتبارًا بالخاصّه قرآن ديلى اولمسى مناسبتيله يك چوق عربجه كلمه، تركجه‌مزده يرينى آلمشدر. زيرا انسان سوديگى، بگنديگى شيئه بڭزر، اونى تقليد ايدر. سوديگى، بگنديگى شيئه بڭزه‌مك، اونى تقليد ايتمك انسانڭ يارادليشندن كلن بر أوزللكدر. ايشته قرآن لسانى اولان عربجه‌دن دريندن اتكيلنن آتالريمز، عصرلردر عربجه كلمه‌لرى بيله‌رك و سوه‌رك قوللانديلر، أويله اولديكه، بو تور كلمه‌لر عادتا تركجه‌لشوب، لسانمزده‌كى مستثنا يرينى آلدى.

عربجه كلمه‌لر ياپيلركن "اصلى حرفلر و زائد (علاوه) حرفلر" قوللانيلير. أوڭجه‌لكله كلمه‌نڭ تمل ياپيسنده اكثريتله "ثلاثى" دينيلن "أوچ حرفدن" اولوشان ياپيلر قوللانيلمقده‌در. بو أوچ حرف كلمه‌نڭ "اصلى ياپيسنى" اولوشديرور. "زائد حرفلر" دينيلن ديگر علاوه حرفلرله ده كلمه تماملانمقده‌در. عربجه كلمه‌لرڭ اڭ أونملى أوزللگى اصلى ياپي‌يى اولوشديران أوچ حرفلى كوكى بيلديگمز زمان، تورتيلن كلمه‌لرڭ معناسنى ده قولايجه بولابيلمه‌مزدر. ايلك عربجه كوك چاليشمه‌مز "علم" أوزرينه اولاجق.

Sevgili dostlar, yeni senenin bu ilk sayısında Arapçadan dilimize geçmiş, aynı kökten türeyen kelimeler üzerinde duracağız. Günümüzde hiç yabancılık hissetmeden kullandığımız birçok Arapça kelime, hançeremizde şekillenip dilimize yerleşmiştir. Ecdadımızın İslamiyet'e girmesiyle birlikte daha ilk dönemlerden itibaren bilhassa Kur'an dili olması münasebetiyle pek çok Arapça kelime, Türkçemizde yerini almıştır. Zira insan sevdiği, beğendiği şeye benzer, onu taklit eder. Sevdiği, beğendiği şeye benzemek, onu taklit etmek insanın yaradılışından gelen bir özelliktir. İşte Kur'an lisanı olan Arapçadan derinden etkilenen atalarımız, asırlardır Arapça kelimeleri bilerek ve severek kullandılar, öyle oldu ki, bu tür kelimeler adeta Türkçeleşip, lisanımızdaki müstesna yerini aldı.

Arapça kelimeler yapılırken **"asli harfler ve zaid (ilave) harfler"** kullanılır. Öncelikle kelimenin temel yapısında ekseriyetle **"sülasi"** denilen **"üç harften"** oluşan yapılar kullanılmaktadır. Bu üç harf kelimenin **"asli yapısını"** oluşturur. **"Zaid harfler"** denilen diğer ilave harflerle de kelime tamamlanmaktadır. Arapça kelimelerin en önemli özelliği asli yapıyı oluşturan üç harfli kökü bildiğimiz zaman, türetilen kelimelerin manasını da kolayca bulabilmemizdir. İlk Arapça kök çalışmamız **"ilim"** üzerine olacak.

İLİM: Bu kök **"ayın, lam, mim"** harflerinden oluşur. Bu kök harflere, ilave harflerle onlarca kelime türetilebilir. İlim, **"hakikati bilme, idrak etme, anlama ve tanıma"** manasına gelmektedir. Bu kökten türetilen diğer kelimeler de bu mana ile alakalı olurlar.

ÂLİM: İlim öğreten kişiye, ilim sâhibi, bilgi sahibi olan kimseye bu isim verilir.

MALÛM: Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan şeye de **"malum"** denir. Malumun zıddı meçhuldür.

MALÛMÂT: Herkesçe bilinen bilgi ise **"malumat"**dır. Bilgi sâhibi, çok şey bilen, bilgili kişiye dilimizde **"malumatlı"** denildiği malumunuzdur.

ULÛM: ilim kelimesinin çoğuludur. **"İlimler"** manasındadır. İlim çeşitleri olarak bazıları şunlardır: **"Ulûm-ı akliye"** matematik, tıp, felsefe gibi akli ilimlerdir. **"ulûm-ı nakliye"** ise hadis, tefsir, fıkıh gibi ve mukaddes kitaplardan nakil olunan ve rivayet üzerine kurulmuş olan ilimlerdir. Ayrıca şöyle bir sınıflandırma da vardır. **Ulûm-ı âliye, "yüce ilimler"** manasında kullanılırdı. Bu ilimler Kur'an, hadis ve fıkıh ilimleriydi. **Ulûm-ı âliye** yani **"âlet ilimleri"** ise yüce ilimlerin öğrenilmesine yardımcı olan sarf, nahiv, kelâm, mantık, hendese, felsefe vb. ilimlere verilen isimdi.

MUALLİM: İlim öğreten, ilim tâlim eden, öğretici, eğitici kimseye de **"muallim"** denilir. Mesleği eğitim öğretim olan bu kişiler, eğitim ve öğretim kurumlarında ders veren, bilgi öğreten öğretmenler, hocalar, müderrislerdir. Eğer bu kişiler hanım ise onlara **"muallime"** denilir.

MUALLEM: İlim öğretilmiş, talim görmüş kimseye de **"muallem"** denilir. Osmanlıda yetiştirilmiş eğitimli askere **"Tâlim görmüş, tâlimli asker"** manasında "Muallem asker" denilirdi.

ALLÂME: Çok âlim, çok bilgili, her şeyi bilen, her ilimde üstat olan kimseye "allâme" derlerdi.

TALİM: Öğretme, belletme, ders verme fiiline **"talim"** denilir. Askeri alanda, orduda askerî idman uygulama, öğrenim ve eğitim faaliyetlerine de **"talim yapmak"** denilir.

TAALLÜM: Öğrenme işini bir insan kendisi yapıyorsa o zaman buna **"taallüm"** denilir. Bu öğrenme işini yapan kişiye de **"müteallim"** denilir.

İLAM: Yine ilim kökünden türeyen bu kelime de **"bildirmek"** anlamındadır. Özellikle hukuk dilinde mahkeme kararını gösteren resmî belgeye "ilam belgesi" denir.

علم
↓
عالم
↓
معلوم
↓
معلومات
↓
علوم
↓
معلّم
↓
معلّم
↓
علاّمه
↓
تعليم
↓
تعلّم
↓
اعلام

أل يازيلريله مشهورلر

El Yazılarıyla Meşhurlar

|Caner Akyurt|

Mehmet Akif'in vefatından iki gün evvel not ettirdiği şiiri...
Alttaki nottan anlaşıldığına göre hastabakıcısının el yazısıyla yazılmış.

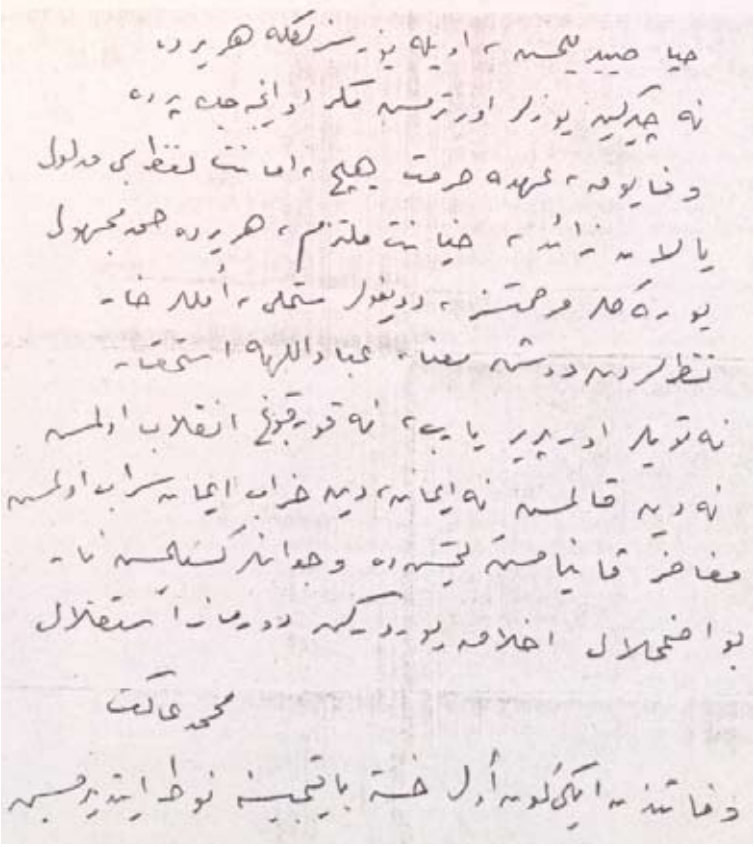

Hayâ sıyrılmış, öyle yüzsüzlükle her yerde
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde!
Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lafz-ı bî-medlûl;
Yalan zaid, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhul.
Yürekler merhametsiz, duygular sitemli, emeller hâr;
Nazarlardan taşan mana, ibâdullâha istihkâr.
Ne tüyler ürperir ya Rab, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış ne iman, din harap, iman serap olmuş!
Mefâhir kaynamış gitmiş de, vicdanlar kesilmiş nar
Bu izmihlâl-i ahlâk yürürken, durmaz istiklâl!

Mehmet Akif

* Vefatından iki gün evvel hasta bakıcısına not ettirmiş.

KELİMELER:

Lafz-ı bî-medlûl: Delaleti olmayan lafız, manasız söz, kendi var manası/uygulamada karşılığı yok

Zaid: Fazla

Mültezem: Gerekli

Hâr: Yakıcı

İbâdullâh: Allah'ın kulları

İstihkâr: Hor görme, hakir görme, küçümseme

Mefâhir: Övünülecek, iftihar edilecek şeyler

İzmihlâl-i ahlâk: Ahlak çöküntüsü

بِلِيُورمُيدُنُيكُزْ

Biliyor muydunuz?

|Arif Emre Gündüz|

Almanya'dan Osmanlı Subaylarına Verilen Madalyalar

Osmanlı Devleti, 1. Dünya Savaşında Almanya'nın da içinde bulunduğu İttifak Devletleri safında yer almıştır. Dönemin Osmanlı paşaları, Almanya'nın savaşı kazanacağından çok eminlerdi. Kaybedilen toprakları geri alacaklarından şüpheleri yoktu. Bu sebeple altı asırlık Osmanlı mirasını birkaç sene içinde harcayıp bitirdiler. Askerlerimiz cansiperane vatan savunması yaparken, onlar boş hayaller peşindelerdi. Sultan 2. Abdülhamid döneminde de Osmanlı Devleti Almanya ile müttefikti. Fakat Sultan 2. Abdülhamid, muhtemel bir büyük savaş durumunda Almanya'nın kazanamayacağını biliyordu. Çünkü İngiltere ve Fransa'nın çok sayıda sömürgesi vardı. Bu sömürgelerden getirecekleri askerler, savaşın gidişatını değiştirebilecek kadar çoktu. Nitekim öyle oldu. Osmanlı ve Alman askerî gücü azalırken, İngiliz ve Fransız orduları insan kaynağı açısından sıkıntı çekmediler.

1. Dünya Savaşı devam ederken, müttefiklik sebebiyle Osmanlı ve Almanya Devletleri arasında birçok alanda karşılıklı jestler de yapılmaktaydı. Bunlardan birisi savaşta başarı gösteren askerî personel ile üst düzey subayların devlet nişanları ile ödüllendirilmesiydi. Birçok Osmanlı subayına Alman devlet nişanı verilmiştir. Bu durumun örneklerinden birisini 27 Ocak 1917 tarihli Hariciye Nezareti yazısında görmekteyiz. Söz konusu yazıda, Alman İmparatorunun Osmanlı subaylarına verdiği nişanların Sultan 5. Mehmed Reşad tarafından uygun bulunduğu belirtilmektedir.

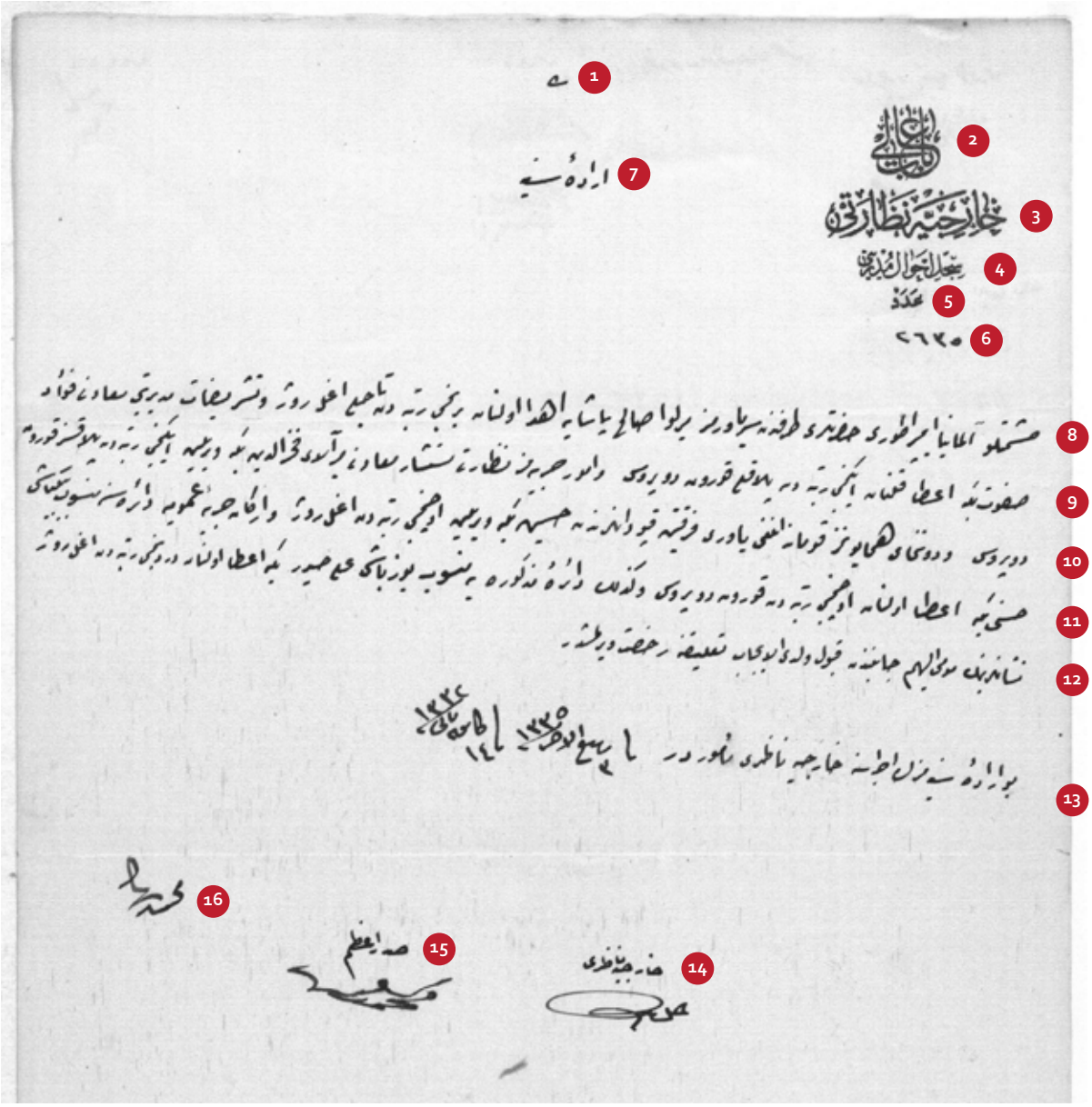

Belge no: Devlet Arşivleri Başkanlığı, İ.DUİT, 72/17-1

Tarih: 3 Rebiulahir 1335 (27 Ocak 1917)

(1) *Hû* **(2)** *Bâb-ı Âlî* **(3)** *Hâriciye Nezâreti* **(4)** *Siccill-i Ahvâl Müdîriyeti* **(5)** *Aded* **(6)** *2635*

(7) *İrâde-i Seniyye*

(8) *Haşmetlû Almanya İmparatoru Hazretleri tarafından seryâverimiz Mirlivâ Sâlih Paşa'ya ihdâ olunan birinci rütbeden taçlı Ağl Ruj ve teşrîfât müdîriyeti muâvini Fuâd* **(9)** *Safvet Bey'e i'tâ kılınan ikinci rütbeden plaklı Koron Dopros ve umûr-ı harbiyemiz nezâreti müsteşâr muâvini miralay Fahreddin Bey'e verilen ikinci rütbeden plaksız Koron* **(10)** *Dopros donanma-yı hümâyûnumuz kumandanlığı yâveri fırkateyn kaptanlarından Hüseyin Bey'e verilen üçüncü rütbeden Ağl Ruj ve erkân-ı harbiye-i umûmiye dâiresine mensûb binbaşı* **(11)** *Hüsnü Bey'e i'tâ olunan üçüncü rütbeden Koron Dopros ve kezâlik dâire-i mezkûreye mensûb yüzbaşı Ali Haydar Bey'e i'tâ olunan dördüncü rütbeden Ağl Ruj* **(12)** *nişânlarının mûmâ-ileyhim cânibinden kabûl ve lede'l-îcâb ta'lîkine ruhsat verilmişdir* **(13)** *Bu irâde-i seniyyemizin icrâsına hâriciye nâzırı me'mûrdur fî 3 Rebiulahir sene 1335 fî 14 Kanunusani sene 1332*

(14) *Hâriciye Nâzırı* **(15)** *Sadrazam Mehmed Said* **(16)** *Mehmer Reşâd*

بلکه اوقوصه‌لری

Belge Okumaları

H. Halit Atlı

Osmanlı'da Kış Hazırlığı

19. yüzyıl başlarında Osmanlı devlet yapılanmasında idari ve bürokratik düzenlemelerin yoğunlaştığını ve modernleştiğini, resmî yazışma dili ve tekniğinin de bu doğrultuda farklılaştığını görüyoruz. Tanzimat'la birlikte Batı dünyası ile kurulan sıkı münasebetler ve diplomasinin bu süreçte daha önemli hâle gelmesi, devlet teşkilatını Avrupa'dakine benzer bir yapıya dönüştürmüş, bürokraside de klasik "üstad-şâkird" ilişkisiyle yetiştirilen Divan kâtiplerinin yerini mekteplerden mezun olan kâtip zümresi almıştır. Bu değişim resmî kitabete de yansımış, dîvânî, ta'lîk, sülüs gibi klasik yazı çeşitleri belirli bir oranda muhafaza edilmekle birlikte Bâbıâli menşeli yazılarda rik'a hattı temel yazı hâline gelmiştir. Hiç şüphesiz bunda, bürokratik işlemlerin artmasıyla birlikte yoğunlaşan evrak trafiğinin daha kolay ve hızlı bir şekilde işletilme arzusu önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca buna yardımcı olmak üzere yazışmalardaki uzun elkab, dua ve tazim kalıpları da kısaltılmıştır.

Nezaretler dönemi öncesinde Osmanlı hükûmetindeki görevliler bir nevi sadrazamın maiyeti konumundaydı. 1830'lardan sonra nezaretlerin kurulmasıyla artık Avrupa tarzı hükûmet sistemi devreye girmiş, sadrazamın yetki ve görev sahası daraltılarak nezaretler ve meclisler sistemine geçilmiştir. Bu gelişmeyle birlikte kitabette resmî evrakın işlem görme süreci ister istemez değişime uğramıştır. Bundan böyle, klasik dönemdeki bir yazışmanın aşamalarını gösteren muamele kayıtlarının tek sayfa üzerinde eklenerek yazılması yöntemi yerine; mesela bir arzuhale veya tezkireye başlıklı kâğıtlar üzerine her kurumun ayrı ayrı cevap vermesi, dolayısıyla yazışmanın melfûfâtla (birden fazla ekle) birlikte Sadarete sunulması usulü benimsenmiştir. Sadaretin de padişaha konuyu arzı, 1830'lardan önce uygulanagelen telhis yöntemiyle doğrudan değil, artık mâbeyn başkâtibine hitaben arz tezkiresi yazılması, başkâtibin de padişahtan sözlü onay veya red aldıktan sonra irade-i seniyyeyi tezkirenin alt tarafına eklemesiyle dolaylı bir iletişime dönüşmüştür.

Osmanlıca Eğitim ve Kültür Dergisi olarak bu sayıdan itibaren Osmanlı diplomatikasında (ilm-i vesâik) geçen yazışmaların örnek çözümlemelerine devam etmekle birlikte, vaktimiz ve sayfalar elverdiğince işlem sürecini ve muamele kayıtlarını da takip etmeye ve açıklamaya çalışacağız. Muamelat kayıtları bir

resmî yazışmanın hangi devlet daireleri arasında hangi hiyerarşi ile vuku bulduğunu, kurumlar arasındaki hitap formüllerini, yazışmanın hızını ve sistemin işleyiş yöntemlerini göstermesi bakımından ehemmiyet taşımaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz üzere bu sürece ilişkin hem nezaretler öncesi hem de nezaretler sonrası farklı dönem ve kurumlardan örnekler vererek Osmanlı Devleti'nin resmî yazışma usulünü anlamaya gayret edeceğiz. Bu sayımızda, kış mevsiminde olmamız münasebetiyle İstanbul'un yakacak ihtiyacının tedarik edilmesi amacıyla yapılan bir yazışmayı inceleyeceğiz. Ele aldığımız belge grubunun Devlet Arşivlerindeki fon kodu Y.A.HUS., açılımı "Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı"dır.

İstanbul'un asli ihtiyaçlarının temini için hükûmet her zaman hassasiyet göstermiş, bu durum resmî yazışmalara da yansımıştır. Dersaadet'in mahrukat ihtiyacı, dünyanın en yoğun nüfuslu yerleşim merkezlerinden olması hasebiyle en büyük tedarik kalemlerinden birini oluşturmaktaydı. Bundan dolayı odun ve kömürlerin üretim yerlerinin tespiti ve uygun ulaşım araçlarıyla Dersaadet'e nakli önem taşıyordu. Payitahtın bu ihtiyacı Anadolu'nun Karadeniz'e veya Marmara Denizi'ne kıyısı olan çevre illerden karşılanmakta, nakliyat için hem kara hem de deniz yolu kullanılmaktaydı. Odun ve kömürün müsait yerlerden temin edilip nakli için en uygun zaman dilimi, hava şartlarının uygunluğu dolayısıyla yaz ayları olmuştur. Belgelerimizin tarih aralığı da bunu destekler niteliktedir.

1 Numaralı Vesika

Orman ve Maâdin ve Zirâat Nezâretinden Sadarete yazılan Tezkire-i Aliyye (13 Temmuz 1907)

Hüve

154
Orman ve Maâdin ve Zirâat Nezâreti

çâker-i kemîneleridir ki | Ma'rûz-1

Dersaâdet'in | muhtâc | olduğu | mahrûkât | içün | fazla | odun celbiyle | ihtiyâcât-ı umûmiyenin | tehvini | zımnında | nezâret-i | çâkerîce | Ereğli | veya | İzmid | civarındaki | münâsib

bir | mîrî | ormanından | mahsûsa | tefrîkiyle | oradan | kat' | ve | buraya | celb | odunların | itdirilecek | Şehremânet-i | celîlesine | devr | olunarak | emânet-i müşârun-ileyhâca

ehven fiât ile | halka | fürûht | olunması | esbâbının | istikmâli | şeref-telakkî | büyûrulan | irâde-i seniyye-i | cenâb-ı | hilâfet-penâhî | îcâb-ı | âlîsinden | olarak | emânet-i | müşârun-ileyhâya ma'lûmât

idilmiş | i'tâ | olduğu | beyân-ı âlîsiyle | ber-mantûk-ı | emr ü fermân-ı | hümâyûn-ı şâhâne | nezâret-i | çâkerîce de | iktizâ-yı hâlin | îfâsı | şeref-bahş-ı | fark-ı | ta'zîm olan | 26 | Haziran sene 323 | târîhli

tezkire-i sâmiye-i | cenâb-ı | sadâret-penâhîlerinde | emr ü | iş'âr | buyurulması üzerine | Milan | Ağzı'na | olan | kadar | ormanlardan | sâhile | en | yakın | yolları | ve | nakliyâta

binden | elli | ve | bin | yüz | çeki | meşe | ak | ve | gürgen | hatabı | ihrâcına | mâ'ûn | bir | müsâid | veyahud | başka | başka | iki | kıt'a | ormanın | hemân | tahdîdiyle | keyfiyetin | iş'âr

vilâyeti | Orman | Sermüfettişliğine | ve | Milan | Ağzı'ndan | Boğaz | semtindeki | gâye-i | hudûd-ı | olan | kadar | ormanlardan | veyahud | İzmid | Körfezi'nden | lüzûmu | Kastamonu

dahi | İzmid | sancağı | Orman Sermüfettişliğine | yazılmış | ve | taayyün | itdirilerek | oralardan | vukû' bulacak | işârdan müstebân | ormanlardan | olacak | kıtaâtından | ol vech | ile | ellişer

binden | yüz | bin | çeki | meşe | kadar | ormanlarından | kezâlik | ve | gürgenle | mahlût | elli | binden | yüz | bin | çeki | ihrâcına | odun | mütehammil kıtaâtın | bi't-tefrîk | izbârı

olan | kadar | Yalova'ya | sevâhil | ormanlarından | ve | meşe | kadar | çekiye | bin | yüz | binden | odunlarının | gürgen | ve | kat'ı | ve | iskelelere | ve | oralardan | oralardan | Dersaâdet'e | nakli | hakkında | ittihâz | olunacak | şurût | ve | vechile | mevki'-i

derkâr | konulacağı | münâkasaya | bulunmuş | olduğundan | bu | mikdâr | odunun | bedeliyle | mesârif-i | nakliye | ve | kat'iye | ve | berren | ve | bahren | ve | ücret-i | nakliyesi | dâhil | olarak | tahmîn olunmakda

bir buçuk milyon | guruşu | tecâvüz | iden | mebâliğin | odunlar | satıldıkça | esmânından | yerine | konulmak | üzere | nezâret-i | çâkerî | hâsılâtından | masraf | kaydıyla tesviyesi zımnında

bulunan | îcâb | me'zûniyetin | iden | i'tâsına | müsâade-i | celîle-i cenâb-ı | sadâret-penâhîleri | şâyân | buyurulmak bâbında | ve her hâlde | emr ü | fermân | hazret-i | veliyyü'l-emrindir.

Orman ve Maâdin ve Zirâat Nâzırı
bende
Selim (imza)

30 Haziran sene 323 | fî | ve | 2 Cemâziye'l-âhire sene 325 | Fî

Vesikaların tahliline başlarken, ekser resmî ve gayriresmî yazışmalarda belgelerin üst orta tarafına konulan bir işaretten bahsedelim. Klasik dönem diplomatiğinde daha çok "tahmid" olarak tanımlanan, rükünlerde ise davet bölümünde zikredilen bu işaret, belgeye Allah adıyla başlama anlamına gelen "hüve" veya "hû" zamiriyle açıklanmıştır. Berat gibi padişah buyruklarında daha uzun formüllerle yazılan bu zikir kısmı son dönemlerde "4" rakamına benzeyen bir şekle dönüşmüştür. Bu işaretin "besmele" anlamına geldiğini söyleyenler de bulunmaktadır.

(Ali Nazîmâ, Lisân-ı Osmânî, İstanbul, 1328, s. 348).

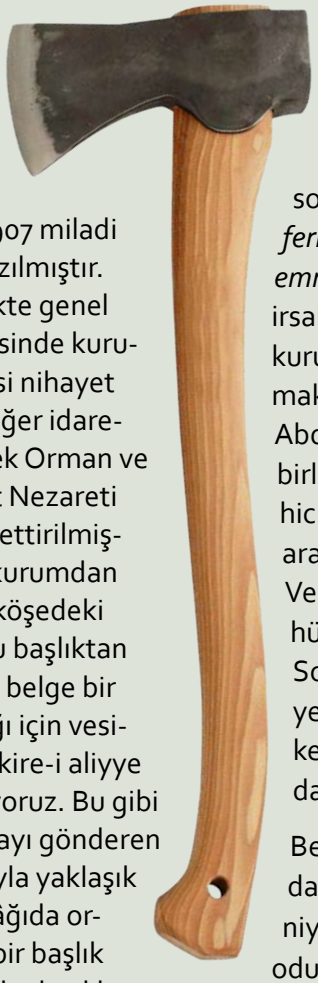

1 numaralı vesikada Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretinden 30 Haziran 1323 rûmî ve 13 Temmuz 1907 miladi tarihli bir yazı yazılmıştır. Tanzimat'la birlikte genel müdürlük seviyesinde kurulan Orman İdaresi nihayet 1893 tarihinde diğer idarelerle birleştirilerek Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezareti ismiyle teşekkül ettirilmiştir. Belgenin bu kurumdan çıktığını sağ üst köşedeki sülüs hatlı matbu başlıktan anlıyoruz. Ayrıca belge bir nezaretten çıktığı için vesikanın türünü tezkire-i aliyye olarak adlandırıyoruz. Bu gibi belgelerde vesikayı gönderen kurumun başlığıyla yaklaşık aynı hizada ve kâğıda ortalanmış olarak bir başlık daha bulunur ki, bu başlık vesikanın gönderildiği müesseseye aittir. Ancak 1 numaralı belgede böyle bir başlık görmüyoruz. Yine de giriş ve metin sonundaki elkabdan vesikanın hangi kuruma yazıldığını anlayabiliyoruz. Giriş kısmında kullanılan elkab, "*Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki*", bir üst makama yazıldığını işaret etmektedir, bu da Sadaret makamıdır. Belge sonundaki "*müsâade-i celîle-i cenâb-ı sadâret-penâhîleri*" ibaresi ve son cümledeki "*emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir*" kalıbı da belgenin irsal edildiği merkezin bu kurum olduğunu kanıtlamaktadır. Tezkirelerde II. Abdülhamid'in saltanatıyla birlikte tarih kısmında hem hicrî hem de rûmî tarih bir arada atılmaya başlanmıştır. Vesikamızdaki tarih şekli bu hükme uygun düşmektedir. Son dönem tezkire-i aliyyelerinde görülen "*bende*" kelimesi ve "*imza*" burada da karşımıza çıkmaktadır.

Belgenin konusuna gelince; daha önceden irade-i seniyye mucibince İstanbul'un odun ihtiyacının karşılanması için İzmit ve Ereğli civarındaki uygun bir devlet ormanından odun kesilip İstanbul'a naklettirilerek Şehremâneti'ne devredilmesi, belediyenin de en uygun fiyata halka satış yapması istenilmiştir. Bu bilgi Şehremâneti ile paylaşılmış olup, vesika tarihinden dört gün önce (26 Haziran) "*tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı sadâret-penâhîleri*" yani Sadaret tarafından bir emir daha gönderilmesi üzerine, sahile en yakın ve nakliyata uygun ormanlardan toplam 200 bin çeki (yaklaşık 45 bin ton) meşe ve gürgen odunları için yer tespiti yapılması amacıyla Kastamonu ve İzmit Orman Başmüfettişliklerine emir verilmiştir. Bu odunların bedeli, kesimi, deniz ve kara nakliyatı olmak üzere toplam masrafı tahminen 1,5 milyon kuruş tutmaktadır. Nakliyat için ayrıca münakasa (açık eksiltme) usulüyle ihale yapılacaktır. 1,5 milyon kuruşluk meblağ da, odunlar satıldıkça yerine konulmak üzere Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretinin kendi gelir kaleminden ödenecektir. Bu konuda Sadaret makamından izin istenmekte ve belgenin sonunda mezkûr nezaretin nazırı Selim Bey'in imzası bulunmaktadır. Bu ve diğer belgelerde tekrarlanan kurum isimleri için "*müşârun-ileyhâ*" ifadesi yer almaktadır. Arapça gramerde devlet isimleri müennes sayıldığından burada müzekker "*müşârun-ileyh*" kelimesi yerine bu ifade tercih edilmiştir.

2 Numaralı Vesika

Şehremânetinden (Dâhiliye Nezaretine bağlı) Sadarete yazılan Tezkire-i Aliyye (16 Temmuz 1907)

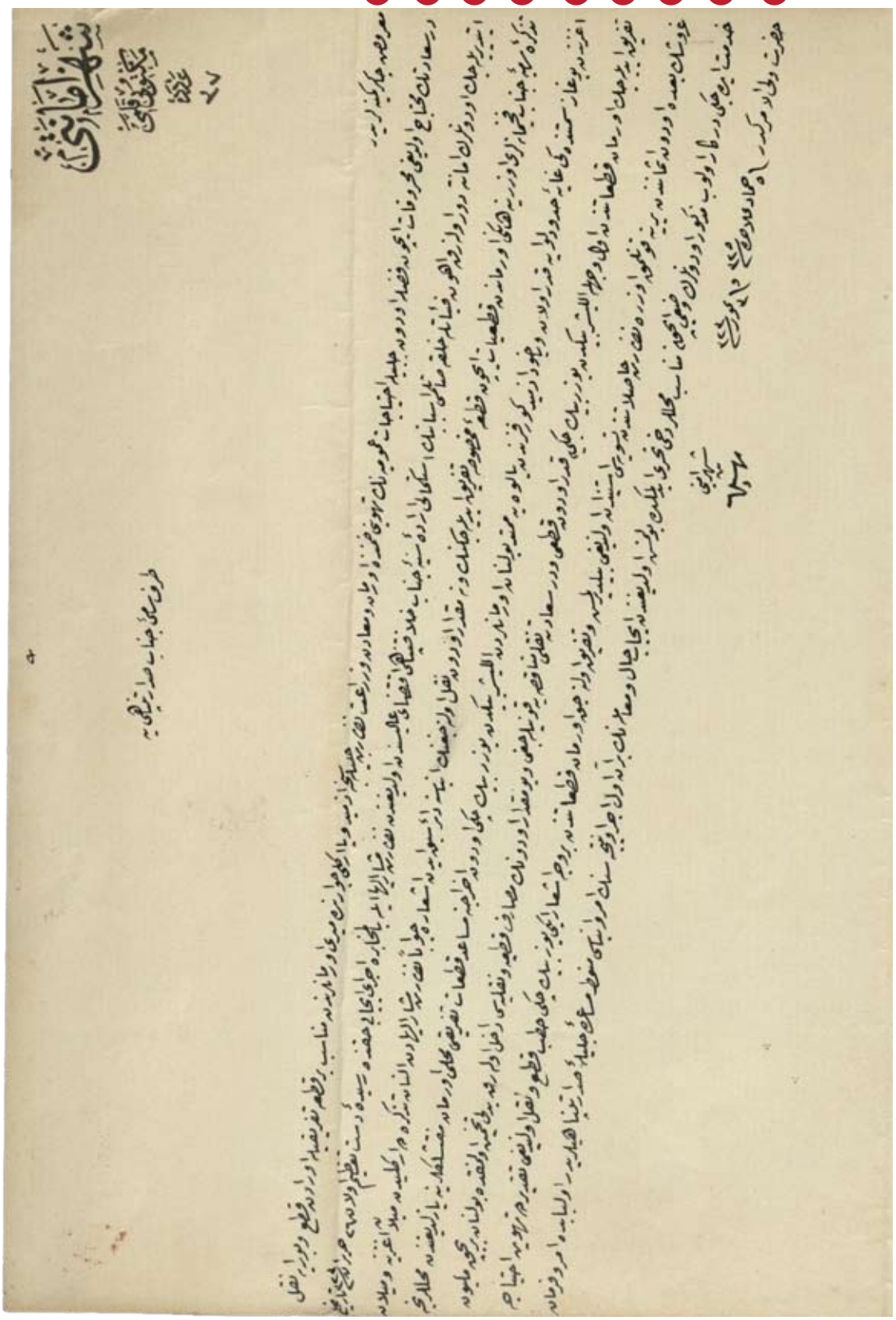

2 numaralı belgede, sağ üst köşede ismini okuduğumuz Şehremâneti, belgenin üst orta başlığında hitap makamında ve elkab satırında açıkça gördüğümüz üzere Sadarete bir tezkire kaleme almıştır (16 Temmuz 1907). Şehremâneti, İstanbul Belediyesinin eski adıdır. Temeli Fatih Sultan Mehmed zamanına kadar uzanan kurumun, Tanzimat sonrası modern belediyecilik görev ve yetkileri çerçevesinde tesisi 1854 yılında olmuştur. Dersaadet (Suriçi) ve Bilâd-ı Selâse'de (Galata, Üsküdar, Eyüp) kurulan Şehremâneti'nin yöneticisine şehremini denilirdi. İşte bu müessese, Dâhiliye Nezaretine bağlı olduğundan Sadarete bir tezkire-i aliyye yazmıştır. Tezkirede Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretinin mezkûr çözüm teklifinin halkın ihtiyacının karşılanması hususunda faydalı olacağı bildirilmekte, tedarik ve nakil sürecinin bir an önce bitirilmesi rica edilmektedir. Belgenin sonuç kısmında kullanılan "*menût-ı müsâade-i celîle-i sadâret-penâhîleridir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.*" cümlesi yazışmanın Sadarete yapıldığını bir kez daha gösteriyor.

Belgenin Transkripsiyonu

Şehremâneti

Mektûbî Kalemi

Aded 37

Taraf-ı sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhîye

(1) Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

(2) Dersaâdet'in muhtâc olduğu mahrûkât içün fazla odun celbiyle ihtiyâcât-ı umûmiyenin tehvîni zımnında Orman ve Maâdin ve Zirâat Nezâret-i celîlesince İzmid veya Ereğli civârında mîrî ormanlarından münâsib bir kıt'a tefrîkiyle oradan kat' ve buraya nakl (3) itdirilecek odunların emânete devr olunarak ehven fîâtla halka satılması esbâbının istikmâli irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlîsinden olduğundan nezâret-i müşârun-ileyhâ ile bi'l-muhâbere icrâ-yı îcâbı hakkında resîde-i dest-i ta'zîm olan 26 Haziran sene 323 târîhli (4) tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı fahîmâneleri üzerine hangi ormandan kat'iyât içün kıt'a-i mahsûsa tefrîk idileceğinin ve ne mikdâr odun nakl olunacağının inbâsına dâir sebk iden iş'âra cevâben nezâret-i müşârun-ileyhâdan alınan tezkirede Ereğli'den Milan Ağzı'na ve Milan (5) Ağzı'ndan Boğaz semtindeki gâye-i hudûd-ı livâya kadar olan veyahud İzmid Körfezi'nden Yalova'ya mümted bulunan ormanlardan ellişer binden yüzer bin çeki odun ihrâcına müsâid kıtaât tefrîki mahallî orman müfettişliklerine yazıldığından mahallerince (6) tefrîk idilecek orman kıtaâtından ol vechile ellişer binden yüzer bin çekiye kadar odun kat'ı ve Dersaâdet'e nakli münâkasaya konulacağı ve bu mikdâr odunun mesârif-i kat'iye ve nakliyesi dâhil olarak bedeli tahmîn olunmakda bulunan bir buçuk milyon (7) guruşun ba'dehû odun esmânından yerine konulmak üzere nezâret hâsılâtından tesviyesi istîzân olunduğu bildirilmiş ve tefrîk olunacak orman kıtaâtından ber-vech-i iş'âr iki yüz bin çeki hatab kat' ve nakl olunduğu takdîrde tehvîn-i ihtiyâca (8) hizmet idece-ği derkâr olub mezkûr odunların vaz'ı içün münâsib mahaller dahi taharrî idilmekde bulunmuş olduğundan îcâb-ı hâl ve muâmelenin bir an evvel icrâ ve netîcesinin emr ü inbâsı menût-ı müsâade-i celîle-i sadâret-penâhîleridir. Ol bâbda emr ü fermân (9) hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 Cemâziye'l-âhire sene 325 ve fî 3 Temmuz sene 323

Şehremîni bende

Reşid (imza)

(Y.A.HUS.00514.00027.006)

3 Numaralı Vesika

Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ Mazbatası (Sadaretin arz tezkiresine eklediği belge) (17 Temmuz 1907)

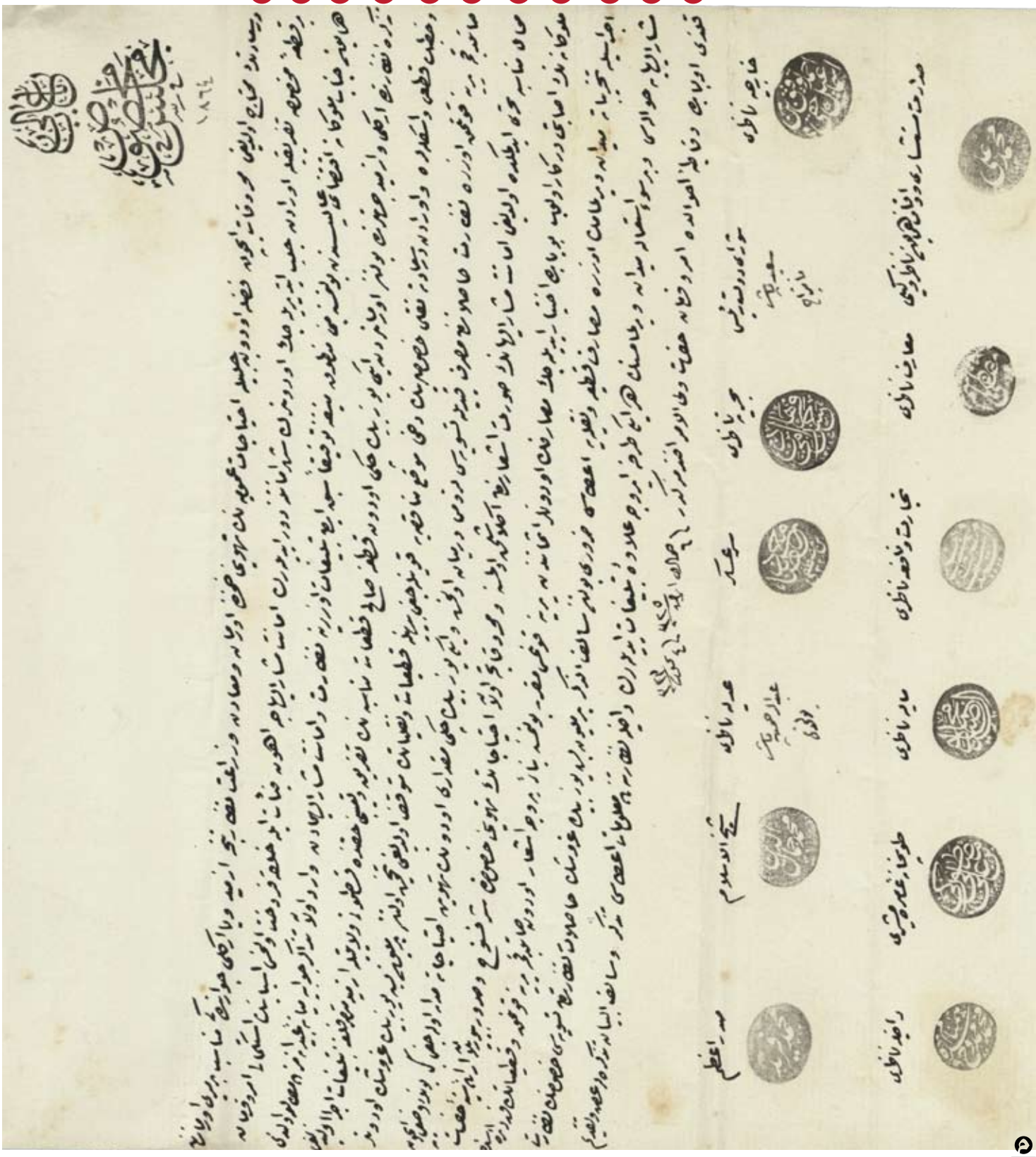

3. belgemiz sağ üst köşesindeki başlıktan anlaşılacağı üzere Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'dan çıkmıştır (17 Temmuz 1907). Günümüzde Bakanlar Kurulunun muadili olan bu kurum, sadrazamın başkanlığında nazırlardan oluşan, Osmanlı hükümetini niteleyen meclistir ve Meclis-i Hâss-ı Vükelâ, Meclis-i Mahsûs adlarıyla da zikredilir. Belgenin türü mazbatadır. Mazbata, bir mecliste veya resmî bir toplantıda konuşulanların neticesini yani sonuç raporunu bir makama göstermek üzere kaleme alınan, incelediğimiz belgede de göreceğimiz üzere elkabsız yazılardır. Bitiş kısmı ise genellikle "*emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.*" şeklindedir. Bu mazbatalar doğrudan doğruya padişah muhatap alınarak yazılırdı ve sadrazam, kendi yazdığı arz tezkiresine ek olarak mazbatayı da mâbeyn başkitabetine sunardı. Diğer son dönem belgeleri gibi bu mazbatada da iki takvimli tarih kullanılmıştır. Belgenin alt tarafında ise, sol başta sadrazam olmak üzere toplantıya katılan nazırların isimleri ve mühürleri gözükmektedir. Bu belgede İstanbul'un yakacak ihtiyacı için sunulan teklifler bu sefer de Meclis-i Mahsûs'ta görüşülmüş, toplantı sonunda Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretinin tedarik yöntemi kabul görmüştür. Ancak odunların Fen İşleri Müdürlüğünde kesilmesi, bu yapılırken de kesimden kaynaklanan telefata meydan verilmemesi, hem Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretine hem de Şehremânetinin bağlı bulunduğu Dâhiliye Nezaretine ilave tebligat yapılması istenmiştir.

Belgenin Transkripsiyonu

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsûs
1864
(1) Dersaâdet'in muhtâc olduğu mahrûkât içün fazla odun celbiyle ihtiyâcât-ı umûmiyenin tehvîni zımnında Orman ve Maâdin ve Zirâat Nezâretince İzmid veya Ereğli civarındaki münâsib bir mîrî ormanından (2) bir kıt'a-i mahsûsa tefrîkiyle oradan celb itdirilecek odunların Şehremâneti'ne devr idilerek emânet-i müşârün ileyhâca ehven fîât ile halka fürûht olunması esbâbının istikmâli emr ü fermân-ı (3) hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne iktizâ-yı âlîsinden bulunmasına mebnî mantûk-ı münîfine tevfîkan sebk iden teblîğât üzerine nezâret ve emânet-i müşârun-ileyhümâdan vârid olan tezâkir-i cevâbiye miyâne-i abîdânemizde mütâlaa olundu. (4) Tezkire-i nezâretde Ereğli ve İzmid cihetlerinde bulunan ormanlardan iki yüz bin çeki odun kat'ına sâlih kıtaât-ı münâsibenin tefrîk ve ta'yîni hakkında Kastamonu vilâyetiyle İzmid mutasarrıflığına teblîğât icrâ olunduğu (5) ve hatabın kat'ı ve iskelelere ve oradan Dersaâdet'e nakli husûslarının dahi mevki'-i münâkasaya konulacağı beyânıyla kat'iyât ve nakliyâtın mütevakkıf olduğu tahmîn olunan bir milyon beş yüz bin guruşun odunlar (6) satıldıkça yerine konulmak üzere nezâret hâsılâtından masraf kaydıyla tesviyesi lüzûmu dermiyân olunmuş ve iki yüz bin çeki mikdârı odunun tehvîn-i ihtiyâcâta medâr olacağı gibi bunun vaz'ı içün (7) mahâll-i münasibe taharrî idilmekde olduğu emânet-i müşârun-ileyhânın sûret-i iş'ârından anlaşılmış olmasına ve mahrûkâtça olan ihtiyâcâtın tehvîni husûsunda şeref-sünûh ve sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i (8) mülûkânenin isâbeti derkâr olub bu bâbda ihtiyâr idilecek mesârifin odunlar esmânından yerine konulması mukarrer bulunmasına binâen ber-vech-i iş'âr odun satıldıkça yerine konulmak ve kat'iyâtın fen dâiresinde (9) icrâsıyla tahrîbâta meydân virilmemek üzere mesârif-i kat'iye ve nakliyeye i'tâsı zarûrî bulunan sâlifü'z-zikr bir milyon beş yüz bin guruşun hâsılât-ı nezâretden tesviyesi husûsunun nezâret-i (10) müşârun-ileyhâya havâlesi ve bir sû-i isti'mâle meydân virilmemesinin her iki tarafa ayruca ilâve-i teblîğât idilerek Dâhiliye Nezâretine de ma'lûmât i'tâsı tezekkür ve sâlifü'l-beyân tezkireler arz ve takdîm (11) kılındı. Ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.
Fî 6 Cemâziye'l-âhire sene 325 ve fî 4 Temmuz sene 323
- Hâriciye Nâzırı Ahmed Tevfik bin İsmail Hakkı (mühür)
- Şûrâ-yı Devlet Reîsi Said Paşa nâ-mizâc
- Bahriye Nâzırı Hasan Rami bin Ferhad (mühür)
- Serasker Mehmed Rıza bin Mustafa (mühür)
- Adliye Nâzırı Abdurrahman Paşa bulunmadı
- Şeyhülislâm Mehmed Cemaleddin (mühür)
- Sadr-ı A'zam Mehmed Ferid (mühür)
- Sadâret Müsteşârı ve Evkâf-ı Hümâyûn Nâzır Vekîli Mehmed Ali (mühür)
- Maârif Nâzırı Mustafa Haşim (mühür)
- Ticâret ve Nâfia Nâzırı es-Seyyid Mustafa Vehbi (mühür)
- Mâliye Nâzırı es-Seyyid Mehmed Ziya (mühür)
- Tophane-i Âmire Müşîri Mustafa Zeki bin Ali (mühür)
- Dâhiliye Nâzırı Mehmed Memduh hem-nâm şode (mühür)
(Y.A.HUS.00514.00027.005)

4 Numaralı Vesika

Sadaretten Padişaha sunulan arz tezkiresi (17 Temmuz 1907)

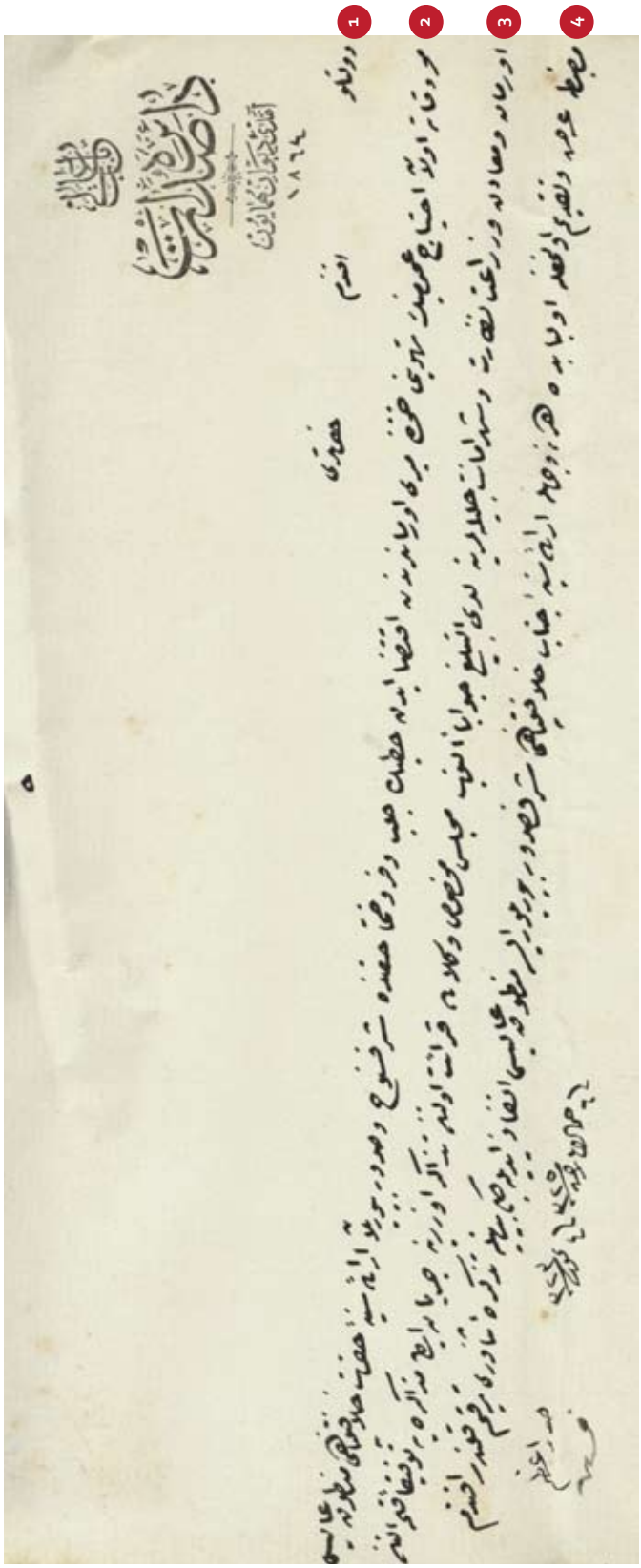

Belgenin Transkripsiyonu

Bâb-ı Âlî

Dâire-i Sadâret

Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

1864

(1) Devletlü efendim hazretleri

(2) Mahrûkâta olan ihtiyâc-ı umûmînin tehvîni zımnında mîrî ormanlarından iktizâ iden hatabın celb ve fürûhtu hakkında şeref-sünûh ve sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî mantûk-ı âlîsi (3) Orman ve Maâdin ve Zirâat Nezâret ve Şehremânet-i celîlelerine lede't-teblîğ cevâben alınub Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'da kırâat olunan tezâkir üzerine cereyân iden müzâkereye tevfîkan kaleme alınan (4) mazbata arz u takdîm olunmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infâz idileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 6 Cemâziye'l-âhire sene 325 ve fî 4 Temmuz sene 323

Sadr-ı A'zam

Ferid (imza)

(Y.A.HUS.00514.00027.004)

4. vesikamız ise Sadaret makamının padişaha sunduğu arz tezkiresidir (17 Temmuz 1907). Sadaret makamı mâbeyn başkâtibine arz tezkiresi yazarak, Meclis-i Mahsûs'un mazbatası da ekte olmak üzere teklifi padişahın onayına sunmuştur. Arz tezkiresinin başındaki "*Devletlü efendim hazretleri*" elkabı, Tanzimat sonrasında tekellüften kurtulmak için sadeleştirilen elkabdandır. Önceki dönemlerdeki arz tezkirelerinde yer alan "*Seniyyü'l-himemâ kerîmü'ş-şiyemâ devletlü, inâyetlü, atûfetlü, übbehetlü efendim hazretleri*" gibi elkab 1850'lerden sonra sadeleştirilerek bu şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Belgemizin bitiş kısmı da son kararın padişaha ait olduğunu belirtmektedir. Eğer bu belge arz tezkiresi değil de nezaretlere yazılan sadaret tezkiresi (tezkire-i sâmiye) olsaydı, son cümlede "*her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulur ise*" tarzında bir ifade yer almaz, ayrıca metnin üst orta kısmında bir başlık şeklinde, gönderilen kurumun ismi yazardı.

Bu dört vesikayı değerlendirecek olursak; İstanbul'un yakacak meselesiyle ilgili padişah tarafından nezarete bir çözüm bulunması istenmiş, Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezareti, Sadarete konuyla ilgili tezkire yazmış, ardından Şehremâneti Sadaret makamına tezkire ile düşüncelerini bildirmiş, sonrasında konu Meclis-i Mahsûs'ta görüşülerek mazbata hazırlanmış ve sadrazamın arz tezkiresiyle padişaha sunulmuştur. Ele aldığımız yazışma 13-17 Temmuz tarihleri arasında olmak üzere beş günde tamamlanmıştır.

Belgelerde Geçen Kelimeler:

Abîdâne: Kul olarak
Ba'dehû: Bundan sonra
Bahren: Deniz yoluyla
Ber-mantûk-ı emr ü fermân: Emir ve fermanın manası üzere
Berren: Kara yoluyla
Ber-vech: ... üzere
Bi'l-muhâbere: Haberleşerek
Cenâb: Etraf, çevre; tazim ifadesi
Çâker: Kul, köle
Çeki: 225 kilogram olan ağırlık ölçüsü
Derkâr: Malum, aşikâr
Dermiyân: Ortada, arada
Ehven: En ucuz, en aşağı
Esmân: Tutar, kıymet
Fahîmâne: İtibar ve nüfuz sahibi kimseye yaraşır şekilde
Fürûht: Satmak
Gâye-i hudûd-ı livâ: İl sınırının sonu
Hatab: Odun
Hem-nâm: Adaş, aynı adı taşıyan
İktizâ: Gereklilik
İnbâ: Haber verme
İrâde-i seniyye: Padişahın, bir iş hakkında verdiği emir
İstikmâl: Tamamlamak
İstîzân: İzin istemek
İş'âr: Yazı ile bildirmek
İ'tâ: Vermek
İttihâz: Edinmek, kabul etmek
İzbâr: Yazma
Kat' (ç. Kat'iyât): Kesmek
Kâtıbe-i ahvâlde: Her hâlde
Kat'iye: Kesme
Kemîne: Aciz, kusurlu
Keyfiyet: Durum, hâl
Kezâlik: Böylece
Kıt'a: Parça, bölük, bölge
Kıtaât: Bölümler, parçalar
Lede't-teblîğ: Tebliğ edildiği anda
Maâdin: Madenler
Mahlût: Karışık, karıştırılmış
Mahrûkât: Yakacak madde
Me'zûniyet: İzinli olma
Mebâliğ: Meblağlar, miktarlar
Mebnî: ...e binaen, ...e dayanarak
Menût: Bağlı
Mesârif: Masraflar
Mîrî: Devlete ait
Miyâne: Ara
Mülûkâne: Hükümdarlara yakışır şekilde
Mümted: Uzayan, uzanmış
Münâkasa: Açık eksiltme
Münîf: Meşhur, yüce
Müstebân: Açıklanmış, anlaşılan
Müşârun-ileyh(â): Adı geçen
Mütehammil: Dayanabilen, kaldırabilen
Mütevakkıf: Bir şeye bağlı olan
Nâ-mizâc: Keyifsiz, hasta
Penâh: Sığınak, dayanak yeri
Resîde-i dest-i ta'zîm: Yüce elin ulaştırdığı
Sâlifü'l-beyân: Beyan edilmiş
Sâlifü'z-zikr: Zikredilmiş
Sâlih: Elverişli, uygun
Sâmî: Yüce
Sebk: İleri geçme, vuku bulma
Senâverî: Methedene, övene ait
Sevâhil: Sahiller
Şâyân: Layık
Şeref-bahş-ı fark-ı ta'zîm: Büyük bir şeref veren
Şeref-sudûr: Şerefle meydana gelmek
Şeref-sünûh: Şerefle ortaya çıkmak
Şode: Gitti, gidiş, geçti
Şurût: Şartlar
Taayyün: Meydana çıkmak, belli olmak
Taharrî: Aramak, araştırmak
Tahdîd: Hududu belli etmek, sınırlandırmak
Tefrîk: Ayırmak, seçmek
Tehvîn: Kolaylaştırma
Terkîm: Yazmak
Tesviye: Ödeme
Tevfîkan: Uygun olarak
Tezâkir: Tezkireler, resmî yazılar
Tezekkür: Birkaç kişinin toplanıp görüşmesi, zikretmek
Tezkire-i sâmiye: Sadaret dairesinden kendisinden alt birimlere gönderilen resmî yazı
Vaz': Koymak
Vechile: Şekilde, tarzda
Veliyyü'l-emr: Emir sahibi
Zımnında: Maksadıyla, gayesiyle

حسن خط چالیشمالری

Hüsn-i Hat Çalışmaları

Mesud Hızarcı

Bu sayımızda öğrendiğimiz harflerden "لا" (Lamelif)'in diğer harflerle birlikte nasıl yazılacağını göreceğiz. Harfleri yazarken, daha önce öğrendiğimiz başlama ve bitiş şekillerini unutmayalım.

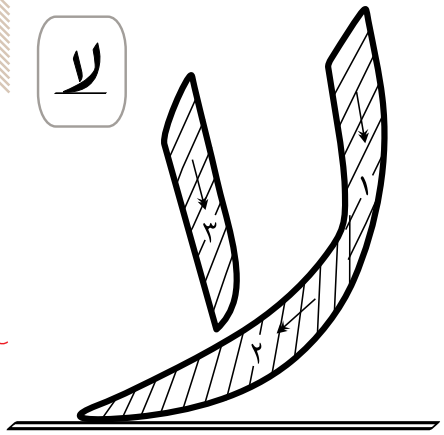

لا ـلا ـلا

لا ـلا ـلا

الا الا بلا بلا جلا جلا دلا دلا رلا رلا

سلا سلا صلا صلا طلا طلا علا علا فلا فلا قلا قلا

كلا كلا للا للا ملا ملا نلا نلا ولا ولا هلا هلا

لالا لالا يلا يلا تلاسه تلاسه كلام كلام حلال حلال

لال لال يالا يالا صاقلانباج صاقلانباج صاغلاملاسه صاغلاملاسه

متسلسلاً متسلسلاً السّلام السّلام آطلاس آطلاس صلابت صلابت

ظلال ظلال شلاله شلاله تماملاسه تماملاسه

عثمانلیجه یازا بیلییورم

Osmanlıca Yazabiliyorum

Dergiyi takip edenler, yazmanın da zevkine ulaşıyorlar. Her ay ilerlediğinizi sizler de fark ediyorsunuz. Her işte olduğu gibi, bu işte de bizzat kendimizin gayret göstermesi önemli olacaktır. Bu ay da aşağıdaki metni Osmanlı Türkçesi/Kur'an harfleri ile yazmanızı istiyoruz.

** Metnin çevirisine osmanlicadergi.com internet sitemizden ulaşabilirsiniz.*

Sen Sordun Ben de Söyleyim

Sen sordun ben de söyleyim
Kar yağıyor döne döne
Yüce dağların başında
Kar yağıyor döne döne

Yel kesen'im yeller gibi
Akar gider seller gibi
Ağıt yakan diller gibi
Kar yağıyor döne döne

Köroğlu

Osmanlı Tıbbından

Mesut Budak

Alametler

Hafekân-ı dâim, mukaddime-i mevt-i fece'dir. Kâbus-ı dâim, mukaddime-i sektedir. İhtilâc-ı daîm, bâis-i teşennüc ü usb'dur. Ve küdûrât-ı havâs ve za'f-ı harekât ve imtila' cemi azâ mukaddime-i felçtir. İhtilâc-ı vech mukaddeme-i lakve dir. Yüz ve göz kızıl olup ağızdan su akmak ve ziyâdan teneffür eylemek mukaddeme-i sersamdır ve gam ve hüzn ve endûh-ı daîm ve muhabbet-i halvet olmak mukaddeme-i malihülyâ'dır. Vechin serh olması belki siyaha mayîl olması mukaddime-i cüzzâm'dır. Ve kerâne-i beden ve kesret-i istirhâ-i urûk mukaddeme-i sekte'dir. Damarlarda şişmek ve yüzün rengi ak olmak, belki ak ile sarı rengi beyninde olmak ve gözün kapakları ve etrafı şişmek mukaddime-i istiskâ'dır. Ve lînet-i bevl ve bîzar-ı humma-i ufnî ve tekessür-i azây-ı lahmiye ve sükût-ı şehvet-i ta'âm ve tağayyür, kâsur ve hıkke-i beden ve kesret-i rîk u ihtilâm, bu mezkûrât, dâima istimrâr üzere olursa mukaddeme-i maraz-ı müzmîndir. Ve âdetten hâric kan gelmek, gerek bevâsır ve gerek tams ve gerek ruâfla ve şehvet fâsid olmak veya iştihâ-yı kâzib olmak bu enva'ın cümlesi âdet değil iken zâhir olmak âlamet-i hayr değildir ve tedbîr lazımdır.

(Kaynak: Enmuzec Fi't-tıb)

Metnin Güncel Çevirisi

HASTALIK BELİRTİLERİ

Kalp sıkışması ani gelebilecek ölümün habercisidir. Uyurken hep kâbus görmek de kalbin teklemesine işarettir. Devamlı kalp çarpıntısı, damarların büzüşmesine sebep olur. İç bulantısı, hareketlerin zayıflaması ve azalması, dolgunluk ve hazımsızlık gibi haller, felcin ön belirtileridir. Yüz seğirmesi de kısmî felç alamettir. Yüz ve gözün kızıllaşması, ağız salyası, ışıktan rahatsız olmak gibi durumlar sersemlik hastalığının belirtileridir. Gam ve hüzün, sürekli keder, âşık olmak, karasevda ise; unutkanlık ve Alzheimer hastalığına sebep olur. Yüzün kırmızılaşması, siyaha yakın olması cüzzam hastalığının işaretleridir. Bedenin fazla uyuşukluğu ve fazla terleme kalp hastalığının habercisidir. Damarlarda şişkinlik ve yüzün rengi ak ile sarı arası olması ve göz kapakları ve etrafındaki şişkinlik; vücutta ödem bulunduğunun belirtileridir. Küçük abdestin çabuk gelmesi, ateşli uzun süreli hastalık, aşırı derecede şişmanlık veya iştihanın kesilmesi, vücutta belirgin değişimler, zorlanma ve kaşıntı gibi ani oluşan hallerin tamamı kronik hastalıkların belirtileridir. Basurun devamlı kanaması, burnun sıklıkla kanaması ve aybaşı günlerinin dışında gelen kan, ayrıca isteksizlik, sıklıkla acıkma hissi gibi belirtiler de ciddi hastalıkların varlığına işaret eder. Önlem almak ve tedavi olmak gerektir.

خفقان دایم مقدمهٔ موت فجأه در کابوس دایم مقدمهٔ سکته در
و احتلاج دایم باعث تشنج عصبدر و کدورت حواس و ضعف
حرکات و امتلاء جمیع اعضا مقدمهٔ فلجدر احتلاج وجه مقدمهٔ
لقوه در یوز و کوز قزل اولوب آغزدن صو آقمق و ضیا دن
تنفر ایلمک مقدمهٔ سرسامدر و غم و حزن و اندوه دایم محبت
خلوت اولمق مقدمهٔ مالخولیادر و جهک سرخ اولمسی بلکه سیاه
مایل اولمسی مقدمهٔ جذامدر و کرانی بدن و کثرت استرخاء عروق
مقدمهٔ سکته در طمرلر شیشمک و یوزک رنکی آق اولمق بلکه اق ایله
صاری بینده اولمق و کوزک قپقلری و اطرافی ششمک
مقدمهٔ استسقادر و لینت بول و براز حماء عفنی و تکسر اعضا
لحمیه و سقوط شهوت طعام و تغیر و قشعریره حکه بدن و کثرت
ریق و احتلام بو مذکورات دائما استمرار اوزره اولورسه
مقدمهٔ مرض مزمنه در و عادتدن خارج قان کلمک کرک
بواسیر و کرک طمث و کرک رعافله و شهوت فاسد اولمق و یا
اشتهاکاذب اولمق بو انواعک جمله سی عادت دکل ایکن
ظاهر اولمق علامت خیر دکلدر تدسر لازمدر اکر طبیعت

KELİMELER:

Hafekân: Kalbin sıkışması
Mevt: Ölüm
Fece': Ansızın
Sekte: Teklemek
Küdûrât: Bulanıklık, kesiflik
Teşennüc-ü usb: Damarların büzüşmesi
İmtilâ: Dolgunluk, hazımsızlık
Lakve: Yüz felci
Malihülyâ: Vesvese, kara sevda, kuruntu
İstirhâ: Gevşeme, yumuşama
Urûk: Damarlar
Tams: Aybaşı hali
Ruâf: Burun kanaması
Rîk: Salya, tükürük

Kitabe Okumaları

Hindistan zenginlerinden olup Londra'da tahsilde bulunan hamiyet sahibi gençlerden meydana gelen bu heyet her giderini yardımsever insanlardan ödemek şartıyla Mısırlı Dr. Selim Bey'i de beraberlerine alıp onun da her masrafını üstlenerek İstanbul'a gelmişlerdir. Önce bir süre Haydarpaşa Askerî Hastanesi'nde, daha sonra Ömerli'de hizmet etmişlerdir. Bu heyetin Ömerli'de yaptırdıkları çeşmeler vardır. Çeşmelerden biri bugün halen mevcudiyetini muhafaza etmektedir. Aşağıda çeşmelerden birisinin yenilenmiş kitabesi bulunmaktadır. (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/176831)

Çeşme Kitabesi / Ömerli

بالقان محاربه‌سنده عثمانلی قرداشلرینه

Balkan muhârebesinde Osmanlı kardaşlarına

یاردم ایتمك ایچون هندستاندن کلن

Yardım etmek için Hindistan'dan gelen

عموم هندستان هلال احمر هیئت طبّیه‌سنك

Umum Hindistan Hilâl-i Ahmer Hey'et-i Tıbbiyesinin

اخوّت یادکاری

Uhuvvet yâdigârı

سنهٔ هجریه: ۱۳۳۱ /
سنهٔ میلادیه: ۱۹۱۳

Sene-i Hicriye: 1331 / Sene-i Milâdiye: 1913

KELİMELER:

Muharebe: Savaş

Hilal-i Ahmer Hey'et-i Tıbbiyesi: Kızılay Doktor Heyeti

Yadigâr: Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yahut onlardan kalan şey

Uhuvvet: Kardeşlik

Küllü nefsin zaikatü'l-mevt: Her nefis ölümü tadacaktır. (Al-i İmran, 185)

Şefâat: Hz. Muhammed (sav)'in ümmetinin suçlarının bağışlanması için Allah'a niyazda bulunması

İcâbet: (Teklif edilen, istenen bir şeyi) Kabul etme, muvâfakat etme, uyma

Mutî: Uyan, itâat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse)

Azm: Bir işi yapmaya kesin karar verme, bir şeyi yapmak husûsunda büyük bir kararlılıkla gayret gösterme

Bekâ: Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedîlik, bâkîlik

Fâni: Son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, bâkî olmayan

Kurb-ı rahmet: Rahmete yakınlık

rûz-ı şeb: Gece gündüz, her zaman

Onulmaz: İyileşmez, şifâ bulmaz, şifâsız, onmaz

Tabib: Doktor

Emrâz: Hastalıklar, illetler, marazlar

Figân: Iztırapla bağırma, haykırma, feryat

Târumâr: Perîşan, karmakarışık, darmadağınık

Rızâen Lillâhi Teâlâ: Yüce Allah'ın rızası için

Mezar Taşı

كل نفس ذائقة الموت
Küllü nefsin zaikatü'l-mevt

يا محمّد قيل شفاعت امتكدر صالح سنك
Yâ Muhammed kıl şefâat ümmetindir Sâlih senin

اوليجق فرمان حر استر اجابت دعوته
Olucak ferman-ı Hak ister icâbet da'vete

امرينه مطيع اولانلر جمله ايرر عزّته
Emrine mutî' olanlar cümle erer izzete

عزم ايدوب بقا ملكنه الچكوب
Azm idüb bekâ mülküne el çeküb

فانى جهانده ايردى قرب رحمته
Fâni cihânda erdi kurb-ı rahmete

حياتنده روز شب اكرام ايدردى عالمه
Hayâtında rûz-ı şeb ikram ederdi âleme

خانه‌سنده نجه انسان الصويردى نعمته
Hânesinde nice insan el durdu ni'mete

بر اوكلمز درده دوشدم بر چاره‌سين بولمدم
Bir onulmaz derde düştüm bir çâresin(i) bulmadım

هپ طبيبلر كلدى كتدى بر شفاسين بولمدم
Hep tabibler geldi gitti bir şifâsın(ı) bulmadım

ايپمدّت بولنمدى امراضك بر چاره‌سى
Epey müddet bulunmadı emrâzın bir çâresi

جهان دور ايتديلر اولمدى دردىمه چاره
Cihan devr ettiler olmadı derdime çare

فغانم عرشه دياندى بر اوكلمز ياره
Figânım arşa dayandı bir onulmaz yâre

خانه‌سى تارمار اولندى ايچنده‌كيلر هون اولديلر
Hânesi târumâr olundu içindekiler hûn oldular

كلوب قبريمى زيارت دين ايده روحمه فاتحه
Gelüb kabrimi ziyaret eden ede rûhuma Fatiha

احسان
İhsân

مصر تجّارلرندن الحاج صالح
Mısır tüccarlarından el-Hâc Sâlih

آغانك روح پر فتوحلريچون
Ağanın rûh-ı pür fütûhlarîçün

رضاءً لله تعالى / فى ٩ جا سنه ١٢٢٩
Rızâen Lillâhi Teâlâ / Fi 9 Cemâziyelevvel Sene 1229

عثمانلیدن یمیک تعریفلری

Osmanlıdan Yemek Tarifleri

Ayın Menüsü

1 EKŞİLİ ÇORBA

قویون اتنك بر آز یاغلیجه طرفندن اوفق قوش باشی طوغرایوب ئمت صوینده قاینامالی پیشدکدن صکره بر دیکر قابده دقیق یمورطه ولیمون ایله تربیه یاپوب و او تربیه‌یی پیشیروب اوزرینه قویملی .

Koyun etinin biraz yağlıca tarafından ufak kuşbaşı doğrayıp et suyunda kaynatmalı. Piştikten sonra bir diğer kapta dakik yumurta ve limon ile terbiye yapıp ve o terbiyeyi pişirip üzerine koymalı.

2 KUŞ KEBABI

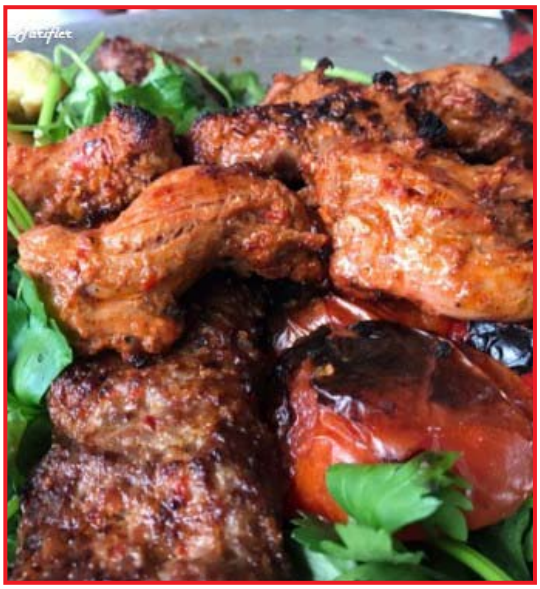

قوش ، آو ، قاز ، هندی وسائره طیور طوز بوبرلنوب شیشده کباب ایتملی قزاردقدنصکره بر طوپراق تجره‌نك ایچنه بر کوچوك اسقره قویوب قوشی یاخود پلیجی اوزرینه قویملی آلتنه بر آز ئمت صوی ایله سرکه طولدیروب قپاتملی بویله‌جه پیشدکدن‌صکره‌برطباق ایچنه قزارمش اتمکلری‌دیزوب تریدنی کچوروب آوی اوزرینه قویملی .

Kuş, av, kaz hindi vesaire tuyur tuz biberlenip şişte kebap etmeli. Kızardıktan sonra bir toprak tencerenin içine bir küçük ızgara koyup kuşu yahut pilici üzerine koymalı, altına biraz et suyu ile sirke doldurup kapatmalı. Böylece piştikten sonra bir tabak içine kızarmış ekmekleri dizip tiridini geçirip avi üzerine koymalı.

3 ADİ PİRİNÇ PİLAVI

ایکی اولچو صو بر اولچو صو قاینادوب پرنجی قویمه‌لی صوینی چکوب بر قیه پرنجه یوز درهم یاغ یاقوب اوزرینه دوکوب قپاملی .

İki ölçü su bir ölçü su kaynatıp pirinci koymalı. Suyunu çekip bir kıyye pirince yüz dirhem yağ koyup üzerine döküp kapamalı.

4 HÖŞMERİM

طوزسز تازه پینیری أل ایله اوفالاملی پینیر یارم قیه ایسه یکرمی درهم اونی بر صحنده یانمیه‌جق صورتده قاوورملی . صکره پینیری آتشده بر طاوایه قویوب قاریشدیرا قاریشدیرا ارتملی قاوورولمش اونی یاواش یاواش علاوه ایله یدرملی پینیر ساقز کبی اولدقده اوزرینه بر مقدار یانمش تره یاغی کزدیروب صیجاق ایکن تناول اولنملی .

Tuzsuz taze peyniri el ile ufalamalı. Peynir yarım kıyye ise yirmi dirhem unu bir sahanda yanmayacak surette kavurmalı. Sonra peyniri ateşte bir tavaya koyup karıştıra karıştıra eritmeli. Kavrulmuş unu yavaş yavaş ilave ile yedirmeli. Peynir sakız gibi oldukta üzerine bir miktar yanmış tereyağı gezdirip sıcak iken tenavül olunmalı.

KELİMELER:

Dakik: Toz hâline getirilmiş, inceltilmiş madde
Tuyur: Kuşlar
Avi: Konup sakin olan, oturan
Kıyye: Okka, 400 dirhemlik ağırlık ölçüsü
Dirhem: Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.)
Tenavül: Yeme içme

Tarihten Notlar

| Çizen: Ahmet Çakıl |

SAKSAĞAN İLE MAYMUN

Bir saksağan bir gün hilekâr maymuna, "Eğer evime gelse idin sana neler gösterir idim. Sen benim bin türlü cevahirleri ne kadar maharetle aşırdığımı ve pek ziyade dikkatle sakladığımı bilirsin. İstersen gel onları bir çekmecede saklanmış görürsün" dedi. Maymun maalmemnuniye (memnuniyetle) giderim diyerek birlikte saksağanın evine gitti.

Madam saksağan derhal bir kırmızı şerit, fistanı kabarık tutan çemberlerden bir parça, bir halka, iki oyun markası, bir kılıç kabzası yuvarlağı, yarım tarak, bir makas kılıfı, bir dantele ucu, bir bıçak sapı, üç gitare burgusu ve bir yığın paçavra çıkardı ve "Ey bunlar hakkında fikriniz nedir hemşire? Sen hasud (kıskanç) değilsin ya bunları görüp de bayılmıyorsun. Ah ben diyebilirim ki benim kabilemde hiç bir kimse benim kadar zengin değildir" dedi.

Maymun ona pek ziyade bir nefret tavrıyla bakıyordu. Nihayet "Aferin! Sen güzel bir takım bulma şeyler toplamışsın. Zengin olmuşsun. Dikkatle sakladığın şeyler pek faidelidir,

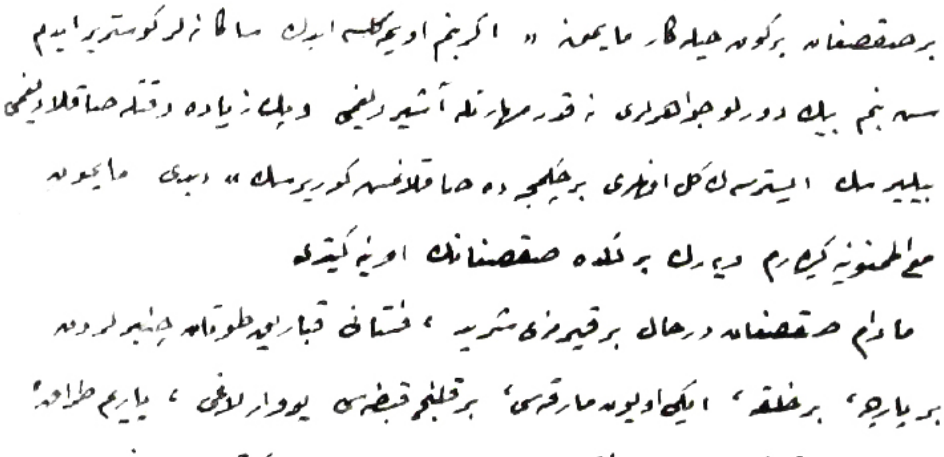

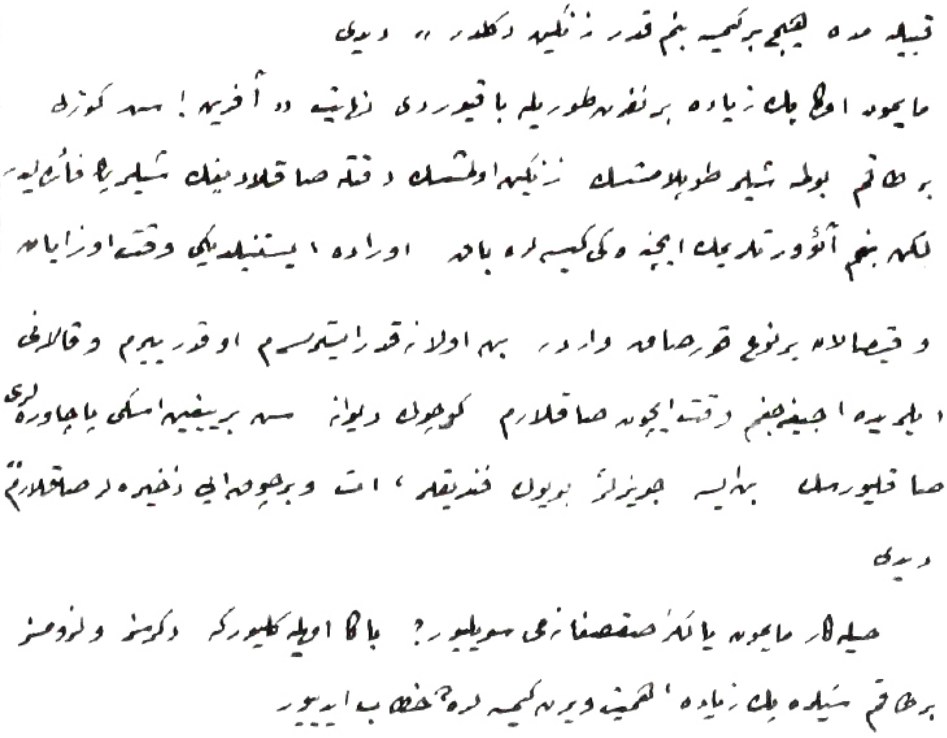

lakin benim aortlarımın içindeki keselere bak. Orada istenildiği vakit uzayan ve kısalan bir nev kursak vardır. Ben evvela ne kadar istersem o kadar yerim ve kalanı ileride acıkacağım vakit için saklarım. Küçük divane sen bir yığın eski paçavraları saklıyorsun. Ben ise cevizler, büyük fındıklar, et ve birçok iyi zahireler (erzaklar) saklarım" dedi.

Hilekâr maymun yalnız saksağana mı söylüyor? Bana öyle geliyor ki değersiz ve lüzumsuz bir takım şeylere pek ziyade ehemmiyet verenlere de hitab ediyor.

ÇİFTLİK MÜSTE'CİRİ İLE UŞAĞI

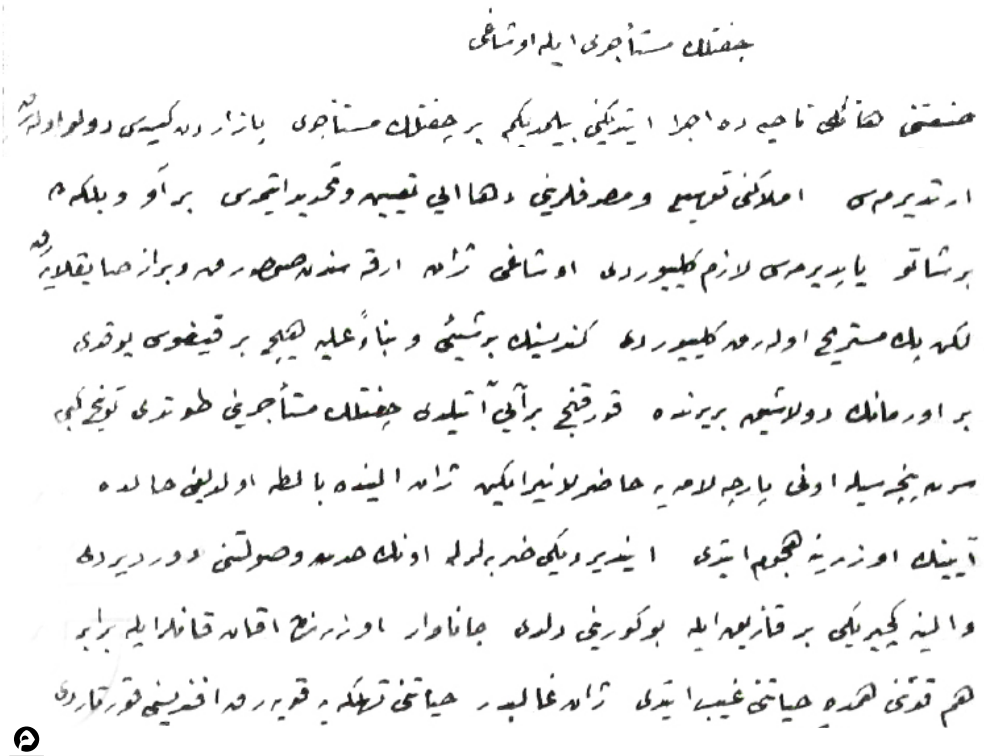

Sanatını hangi nahiyede icra ettiğini bilmediğim bir çiftlik müste'ciri (kiracısı) pazardan kesesi dolu olarak dönüyordu. Yolda gelirken parasını nerelere sarf edeceğini hesap ediyordu. Sürüsünü arttırması, emlakını tevsi (genişletme) ve masraflarını daha iyi tayin ve tahdid etmesi (sınırlaması), bir ev ve belki de bir şato yaptırması lazım geliyordu. Uşağı Jan arkasından susarak ve biraz sayıklayarak lakin pek müsterih olarak geliyordu. Kendisinin bir şeyi ve binaen aleyh hiçbir kaygısı yoktu. Bir ormanın dolaşık bir yerinde korkunç bir ayı atıldı, çiftlik müste'cirini tuttu. Tunç gibi sert pençesiyle

onu parçalamaya hazırlanır iken Jan elinde balta olduğu halde ayının üzerine hücum etti. İndirdiği darbelerle onun hiddet ve savletini durdurdu ve eline geçirdiği bir kazık ile böğrünü deldi. Canavar, üzerinden akan kanlar ile beraber hem kuvvetini hem de hayatını kaybetti. Jan galiptir. Hayatını tehlikeye koyarak efendisini kurtardı. O bahtiyardır. Şimdi ihtimal ki siz müste'cirin korkusu zail olduktan (gittikten) sonra pek ziyade minnetdarlığından dolayı ilk mükâfat olarak kendisini kurtaranın boynuna sıçrayacağı, ona sarılacağı, onu kalbinin üzerinde sıkacağı fikrinde bulunursunuz. Ben hiç değilse bunu yapardım. Lakin müste'cirin yapacağını hatırınıza bile getirmeyiniz. O uşağa hiddetle: "Alçak beceriksiz herif, ayının derisini böyle delmeye idin iyi olmaz mı idi? Ne kadar geniş, ne iyi kürk; bundan daha güzel bir şey görülmüş müdür? Bu ay şeklinde melun delik olmasa, ben onu yüz franga ve daha ziyadeye (fazlaya) satacaktım. Şimdi bunu ne yapmalı? Gösterdiğin cesurane fiil ve hareketin nadir bir şey olduğunda şüphe yok. Lakin beni yüz elli frank zarara soktun." dedi.

Nankör veya hasisi minnettar ederseniz iyiliklerinizin hepsi kaybolacaktır.

YOLCULARLA KÖPEKLER

İki dost yapacak başka işleri olmadığından bir güzel gün akşamı sarayın entrikalarından, zevk-ü safadan yahut işten bahsederek geziyorlar idi. Bir küçük fino köpeği yuvasından yahut ufak ve miskin evinden birdenbire kaçıp havlayarak onları takip etti. Havlamakta olan köpeğin gürültüsünü işiterek beş on köpek daha geldi. Nihayet bunların adedi otuza baliğ oldu (ulaştı). Başka başka seslerle havlamakta biri biriyle müsabakaya (yarışa) giriştiler. Bizim adamların gürültüden başları sersem oldu. İçlerinden biri avucuna bir taş alarak "başımızı patlatmaktan artık vazgeçmeyecek misiniz?" diye bağırdı. Diğer biri ona "Geçelim sen hayvan mısın?" (Divane misin diyebilirdi. Bu söz daha edibane olurdu.) "Köpekler ıslah edilebilir mi?" dedi. Bu adam haklı idi. Ancak yüz adım kadar uzaklaştılar. Artık bir şey işitmez oldular. Köpekler sesleri kısılmış ve nefesleri kesilmiş oldukları halde dönüp evlerine girdiler. Birçok kimselerin tabiatı böyledir. Geçenler hakkında tenkitleri bazı kere şiddetlidir. Onları çekmeye mecbur olduğumuz vakitte onlara razı olmayı bilelim. İnsanlar havlamaktan yoruldukları vakitte nihayet susacaklardır.

Ödüllü Bulmaca

Merhaba Arkadaşlar!

Eskilerin lügaz dedikleri bilmeceleri, kendi yazı ve kelime bilgisiyle sizlerle paylaşıyoruz. Her bir lügazın çözümünü aşağıda numaralandırılmış alanlardaki boşluklara yazmanızı istiyoruz. Numaralı alanlara gelen harfleri de numara sırasına göre aşağıdaki satıra yazıp Osmanlı Türkçesine çeviriniz. Cevabı **25 Ocak**'a kadar **mektup@osmanlicadergi.com** posta adresine gönderenler arasından seçilecek **5 kişiye "Osmanlıca Atasözleri kitabı"**nı hediye ediyoruz.

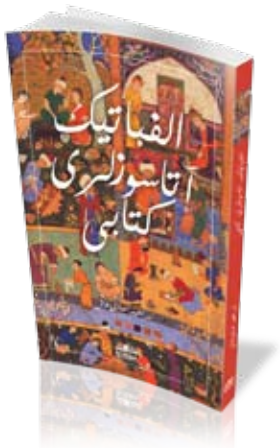

1
اول ندرکیم بر ملایم نوجوان ❋ کیم کورسه میل ایدر اکدهمان
ذاتی شوخ امامزاجی صفره وی ❋ انك ایچون اولمامش جسمی قوی
نامدا ریدر جهانك اول کوزل ❋ ماهتابه بکزر الحق بی بدل

2
اول ندرکیم حلقه حلقه بر بیلان ❋ ایکی چنال قو یروغی واربیکمان
قنده وارسه کیره جك بر بولیوب ❋ ایلش براژدرك اغزین مسکان
هرقنکیم کیرسه انك اغزینه ❋ قو یروغنی بوینه دولار همان
کو پوروب اغزی اودمده اژدرك ❋ کاهیجه قانلر اولور اندن روان
کیم چکرسه اول بیلانك قو یروغن ❋ ضبط ایدر اول اژدهای هرزمان

3
ندر اول در بدر روزن بروزن ❋ کزر بای وکدایی بیسروتن
چیقوب یوزین سورر خاك سیاهه ❋ جالن عرض ایدر شاه وسپاهه
کوکل الچاقلغین ایتدکجه هردون ❋ بلند اولیسر انك قدری هرکون
بیلور قدرین انك اهل نظرلر ❋ نه بیلسون حسنن انك بی بصرلر

4
ندر اول کیم وجودی ایکی شقدر ❋ ولکن باشدن باشه آیقدر
بودکلو چوق ایکن ایاغی اما ❋ بیان کزمزینه بودر تماشا

5
ندر اول کیم عجب تخت معلق ❋ نه پرده در نه کوکده در محقق
هوایه قوش کبی پروازایدر هم ❋ سوار اولمش اکا بردانه ادم

6
ندر اول زوربازر قوت ❋ واردیغی یرده هیچ قومز راحت
یورر ارسلان کبی فغان ایدرك ❋ شهرت وهیبتین عیان ایدرك
اخذایدوب ادمك صولین صاغین ❋ یره دکدیرمز الین ایاغین

1. ◯[1] ◯[2] _ _ _ _
2. _ _ ◯[3] _ _ _ _
3. _ _ _ ◯[4] _ _ _
4. ◯[5] _ _ _ _ _ ◯[6] _ _ _
5. _ _ _ ◯[7] _ _ ◯[8] _ ◯[9]
6. _ _ _

Cevaplar:

◯[8] ◯[1] ◯[4] ◯[7] ◯[5] ◯[7] ◯[3] /
◯[9] ◯[1] ◯[4] ◯[7] ◯[5] ◯[7] ◯[3] /
◯[6] ◯[1] ◯[2] ◯[1] ◯[4] ◯[7] ◯[5] ◯[7] ◯[3]

Osmanlıca Çevirisi:

.....,

.....,

.....,

http://osmanlica.net/

Kolay, eğlenceli ve sürdürülebilir bir Osmanlıca için...

Osmanlıca Eğitim ve Kültür Dergisi'nin katkılarıyla...

KYK YURTLARI

Osmanlıca 2

YARIŞIYOR

كنجلر عثمانليجه يارشيور

YENİ DÖNEM

2018-2019 EĞİTİM DÖNEMİ

Detaylı bilgi için:

kyk.osmanlicaegitim.com

Başvuru: 10 Aralık 2018 - 6 Ocak 2019

Eğitim Süreci: 18 Şubat- 20 Nisan 2019

Yarı Final: 21 Nisan 2019

YÜKSEK ÖĞRENİM KREDİ VE YURTLAR KURUMU 1961

T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYRAT FOUNDATION ● وقف الخيرات ● HAYRAT VAKFI